

Факултет инжењерских наука
Универзитета у Крагујевцу

Назив студијског програма: Индустијско инжењерство
Ниво студија: Мастер академске студије
Модул: Пословни информациони системи
Предмет: Менаџмент комуникацијама
Број индекса: 612/2013

Љиљана Ј. Поледица

**Формална комуникација за коришћење постојећег
патента, са аспекта интелектуалне својине у
Србији и заштите савремених бизнис модела**
мастер рад

Комисија за преглед и одбрану:

1. Проф. Др Ненад Грујовић

2. _____

3. _____

Датум одбране: _____

Оцена: _____

У оквиру овог завршног рада кандидат треба да проучи препоручену, домаћу и страну литературу из области заштите савремених бизнис модела са аспекта интелектуалне својина у Србији као и комуникације у оквиру коришћења постојећег патента. На основу добијених и прикупљених литературних информација треба да установи улогу и развој права интелектуалне својине. Потребно је објаснити заштиту база података као и савремену заштиту на глобалним рачунарским мрежама. Такође је потребно сагледати и актуелну ситуацију у нашој земљи и окружењу.

Препоручена литература:

[1] Марић, В., Заштита интелектуалне својине: Заштита интелектуалне својине у Србији, Академика – Центар за истраживање креативне економије, Београд, 2013.

[2] Мандић, В., Рашић, В., Јевтовић, Ј., Кнежевић, Т., Субашић, Л., Златић Шутић, Д., Методологија за управљање иновацијама, WBCInno пројекат, Универзитет у Крагујевцу, 2014.

[3] dr Ficsor, M., Collective Management of Copyright and Related Rights, WIPO Publication no 855(E), 2002.

Крагујевац,

Ментор:

Проф. Др Ненад Грујовић

Резиме рада: Интелектуална добра настају као резултат људске креативности при иновирању неког производа или процеса кроз нове и оригиналне идеје. Креатори интелектуалних добара желе да свој уложени труд и инвестиције заштите од неовлашћеног коришћења и конкуренције и у ту сврху им стоје на располагању права интелектуалне својине. Збирке података су заштићене ауторским правом али та заштита није достижна сама по себи по врсти дела већ суд мора да утврди у чему је њена оригиналност. Захваљујући примени савремених информационо-комуникационих технологија, интелектуална својина доживљава експанзију и према проценама футуролога представљаће једно од главних обележја 21-ог века. Рад је реализован у оквиру међународног WIMBTEMPUS пројекта, 543898-TEMPUS-1-2013-1-ES-TEMPUS-JPHES, Development of Sustainable Interrelations between Education, Research and Innovation at WBC Universities in Nanotechnologies and Advanced Materials where Innovation Means Business.

Кључне речи: Интелектуална својина, Заштита интелектуалне својине, Патенти.

Abstract: Intellectual property is created as a result of human creativity, the innovation of a product or process through new and original ideas. Creators of intellectual property want their efforts and investments to protect against unauthorized use and competition, and to that end they have available intellectual property rights. Data collections are protected by copyright, but this protection is not achievable by itself by the type of offense, but the court must determine what is its originality. Thanks to the application of modern information and communication technologies, intellectual property in expansion, and is estimated futurologists represent one of the main characteristics of the 21st century. This paper has been realised in scope of the WIMBTEMPUS project, 543898-TEMPUS-1-2013-1-ES-TEMPUS-JPHES, Development of Sustainable Interrelations between Education, Research and Innovation at WBC Universities in Nanotechnologies and Advanced Materials where Innovation Means Business.

Keywords: Intellectual Property Rights, Protection of Intellectual Property, Patents.

Изјављујем да је Мастер рад Формална комуникација за коришћење постојећег патента, са аспекта интелектуалне својине у Србији и заштите савремених бизнис модела резултат мог сопственог рада, а да су коришћене библиографске референце јасно наведене, као и сумарно у оквиру Литературе.

Крагујевац

20 јун 2014

Кандидат:

Љиљана Ј. Поледица

Потпис

Љиљана Поледица

Садржај:

1. Уводна разматрања	7
2. Заштита интелектуалне својине у Србији	9
2.1. Улога права интелектуалне својине	10
2.2. Развој права интелектуалне својине	15
3. Заштита савремених бизнис модела са аспекта интелектуалне својина у Србији	18
3.1. Заштита базе података	18
3.2. Базе података које су заштићене ауторским правом и <i>Suigeneris</i> правом	21
3.3. Ограничења права, трајање права и судска заштита	23
3.4. Заштита интелектуалне својине на интернету и остваривања права у кораку са дигиталним технологијама	25
4. Глобална рачунарска мрежа интелектуалне својине.....	34
5. Процедура за коришћење постојећег патента.....	40
Слободно коришћење патента без дозволе.....	42
Пример коришћења лиценце	43
6. Закључак.....	45
7. Литература	46
Прилог 1. Пример уговора о трансферу технологије	48

1. Уводна разматрања

Интелектуална својина је заједнички назив за две врсте права: индустријску својину и ауторска и сродна права. Иако се ради о веома комплексном правном појму, најуопштеније би се могло рећи да је реч о својини на нематеријалним, интелектуалним добрима.

“Класична” својина постоји на материјалним добрима, тачније, на стварима - на аутомобилу, стану, компјутеру, телефону и тако даље, док је интелектуална својина штити људску креативност, све оно што је производ човековог креативног духа: проналаске, дизајн, музику, књижевност, сликарство, знакове разликовања и тако даље.

Право својине гарантује да ће онај ко сагради кућу у тој кући моћи мирно да живи; норме интелектуалне својине гарантују да ће онај ко напише књигу, компоује музику, смисли неки проналазак или створи нешто друго што је ново или оригинално, у погледу таквог дела бити заштићен, а то значи - да нико неће смети да користи то дело без његове дозволе и да ће за свако коришћење таквог дела аутор добити одговарајућу накнаду.

Идеја о потреби да се креативан људски рад заштити и да се аутору призна нека врста монопола на економско искоришћавање онога што је својом памећу, радом и талентом створио, настала је врло давно, још у 15. веку.

Давне 1421. године, тада познати фирентински архитекта и проналазач, Филипо Бруналаски, конструисао је брод који је требало да представља техничко решење за проблем превоза камена реком Арно, у то време, иначе, озлоглашен и веома ризичан посао [1].

Бруналаски, талентован али сујетан човек, уметник и конструктор са развијеним смислом за предузетништво, дошао је на идеју да уновчи своју добру репутацију коју је у то време уживао код фирентинских власти. Он је одбио да открије детаље конструкције свог брода, све док му власт не омогући монопол на његовом коришћењу у наредне три године. И власти су му то и одобриле. Данас се Бруналаскијев монопол на трогодишњем коришћењу “Монструма” - тако се звао његов брод, памти као први у историји забележен патент [1].

Иако је његова судбина била трагична, брод је потонуо већ после 25 километара своје прве пловидбе, идеја о награди за проналазача је остала. Она и данас живи а њен значај је већи него икада пре: на патентном праву данас почивају читаве индустрије, фармацеутска или интелектуална индустрија на пример [1].

Слично је и са другим областима интелектуалне својине. Индустрије засноване на ауторском праву зарађују милијарде долара, запошљавају стотине хиљада људи широм света, док спорови из интелектуалне својине спадају међу спорове од највеће вредности.

Амерички суд је 24. августа 2012. године утврдио да компанија “*Samsung*”, због повреде патената и дизајна паметних телефона компаније “*Apple*”, мора да плати накнаду штете у износу од 1.049 милијарди долара [1].

Интелектуална својина ствара правне претпоставке да креативни људи живе од свог рада. Та дубоко морална идеја, да људски рад мора да буде награђен, такође је и претпоставка економског и културног развоја сваког савременог, цивилизованог друштва.

Није заштита интелектуалне својине ради интелектуалне својине, већ она вреди само онолико колико доприноси бољем животу људи. Прогрес сваког друштва, па и прогрес човечанства у целини, почива на знању, јер “знање је моћ”, како је једном забележио Френсис Бејкон [1].

Систем интелектуалне својина је замишљен да би стимулисао стваралаштво, истраживање и развој. Економски најмоћније земљесавременог света су управо оне које имају и најјачи систем интелектуалне својине. Заправо, у савременом свету већ одавно не постоји ниједна развијена земља, ни једно просперитетно друштво, које нема развијен систем заштите интелектуалне својине.

2. Заштита интелектуалне својине у Србији

Република Србија је, у правном континуитету преко Краљевине Србије, била једна од 11 земаља оснивача Париске уније за заштиту индустријске својине 1893. године иако је Управа за индустријску својину основана 1920. године [2].

Република Србија је потписница свих међународних конвенција из области права интелектуалне својине и чланица је најважнијих међународних организација за интелектуалну својину као што су: Светска организација за интелектуалну својину – *WIPO* и Европски завод за патенте – *EPO* [2].

Чланство у Канцеларији за хармонизацију унутрашњег тржишта – *ОНМ* условљено је приступањем Србије ЕУ. Сви закони којима се уређују услови и поступак признања права интелектуалне својине као и права носиоца усклађени су са европским законодавством и Споразумом о трговинским аспектима права интелектуалне својине (*TRIPS*).

Када се заштита интелектуалне својине у Србији упореди са суседним земљама, постоје одређене карактеристике неких земаља које треба напоменути.

Институт за интелектуално власништво Босне и Херцеговине је правни следбеник Института за стандардизацију, меритељство и интелектуално власништво Босне и Херцеговине (*BASMP*), који је основан 1. октобра 1992. године. Од тада три закона су регулисала статус овог Института. У септембру 2004. године донесен је Закон о оснивању Института за интелектуално власништво Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ”, број 43/04) као самосталне државне организације [2].

Процес раздвајања Института претходника (*BASMP*) на три одвојене државне институције трајао је до краја 2006. године. Одлуком од 29. децембра 2006. године Институт је преузео послове у подручју интелектуалног власништва који су се обављали у Институту за стандардизацију, мјеритељство и интелектуално власништво Босне и Херцеговине, па од 01. јануара 2007. године обавља послове из своје надлежности као самостална државна институција [2].

Босна и Херцеговина је потписала све међународне конвенције и уговоре који уређују област заштите интелектуалне својине са међународним и европским организацијама.

Потребно је напоменути да су потписани и Споразум између Већа министара БиХ и Европске патентне организације о сарадњи у области патената, Уредба о ратификацији Уговора о сарадњи на подручју патената (*PCT*) и Споразум о трговинским аспектима права интелектуалног власништва (*TRIPS* споразум).

Црна Гора је члан *WIPO* од 2006 године (исте године је и стекла независност), али са сигурношћу може се рећи да је тек оснивање Завода за интелектуалну својину Црне Горе (мај 2008) унапредило процес успостављања законских оквира и доношења уредби у овој области. Завод ради под окриљем Министарства економије, и своје активности усмерава на координацију процеса за успостављање одрживог система заштите интелектуалне својине у земљи[2].

Последњих неколико година је усвојено неколико закона захваљујући целокупном процесу интеграције у ЕУ и преговора за чланство. Поглавље 7 – Закона о интелектуалној својини је кључно поглавље у области интелектуалне својине.

До сада је на основу анализе стања закључак да „Генерално говорећи, Црна Гора је достигла високи ниво усклађености са правним регулативама у области интелектуалне својине. Такође је показала да поседује основни административни капацитет да унапреди ову област. Црна Гора мора да одржи ефикасан и оперативан систем мониторинга примене ИС стратегије. Исто тако, мора да докаже ефикасну координацију између различитих инстанци укључених у заштиту интелектуалне својине, укључујући и адекватну ИТ инфраструктуру“[2].

Када се говори о *RTDI* институцијама, оне немају унутрашњу политику интелектуалне својине, нити систем заштите и подршке. Међутим, овај проблем је знан као изузетно важан и очекује се да ће његово решавање на високом нивоу убрзо бити покренуто, кренувши од дефинисања власништва интелектуалне својине, преко стратешких и структурних мера подршке, па све до истраживача.

2.1. Улога права интелектуалне својине

Интелектуална добра настају као резултат људске креативности при иновирању неког производа или процеса кроз нове и оригиналне идеје. Креатори интелектуалних добара желе да свој уложени труд и инвестиције заштите од неовлашћеног коришћења и конкуренције и у ту сврху им стоје на располагању права интелектуалне својине[2].

Права интелектуалне својине је термин који обухвата права индустријске својине и ауторско и сродна права. Под правима индустријске својине се подразумевају: патент/мали патент, жиг, индустријски дизајн, ознаке географског порекла, топографије полупроводничких производа и биљне сорте.

У Републици Србији за свако од права индустријске својине и за ауторско и сродна права постоји посебан закон којима се уређују услови и поступак признања као и права носиоца.

Оно што прави значајну разлику у поступку стицања ове две врсте права јесте да се за добијање ексклузивних права на неко од права индустријске својине мора покренути управни поступак код Завода за интелектуалну својину Републике Србије док су ауторско

и сродна права заштићени самим својим настанком уколико су забележени на неком носачу информација и приказани у одређеној форми[2].

У Босни и Херцеговини, систем интелектуалног власништва обухвата низ елемената који се могу груписати у три компоненте чије успостављање и усклађено деловање омогућавају деловање система као целине: легислатива, институције и корисници.

Везано за легислативу која се примењује, она се односи на међународне конвенције и уговоре, националне законе који дефинишу индустријску својину и закон о ауторским и сродним правима, као и сет подзаконских аката и Методологију о поступању Института у релевантним управним поступцима за права индустријског власништва. Начело да се ауторско право стиче без формалности важи у већини држава света, па и у БиХ.

У Црној Гори, као што је већ поменуто, право интелектуалне својине је регулисано кроз сет закона уз подршку од стране стратешког оквира Националне стратегије интелектуалне својине (2012-2015), усвојене у децембру 2011[2].

Циљеви ове Стратегије су унапређење примене права интелектуалне својине, већи економски раст кроз ефикасну употребу ових права, унапређење метода за управљање интелектуалном својином, подизање свести о вредности и значају њихове примене, и на крају, али не и најмање важно, побољшање и модернизација интелектуалног система као подршке у овој области.

Стратегија такође обухвата и институционални оквир за питања интелектуалне својине, идентификујући главне актере: Министарство економије, Завод за интелектуалну својину, Управа царине, Дирекција за развој МСП, министарства задужена за науку и образовање, као и друге релевантне стејкхолдере.

Права интелектуалне својине дају својим носиоцима правно средство да искључе друге, обично конкуренте, од комерцијалног искориштавања заштићеног производа. Конкретно, може се спречити: производња, коришћење, продаја, пуштање у промет и рекламирање заштићеног производа, поступка или услуге без сагласности носиоца права.

Право интелектуалне својине се може продати, лиценцирати, заложити или пренети на трећа лица.

Интелектуална својина је вредан извор информација за привредна друштва, научне истраживаче, оне који раде на развоју производа и за друге. Како је за поједина права интелектуалне својине објављивање релевантних података обавеза у замену за монопол на одређеним правима, непостојање података у регистрима интелектуалне својине о појединим техничким решењима, жиговима и дизајну даје могућност њиховог слободног коришћења [2].

Права интелектуалне својине имају улогу у маркетингу производа или услуга и промовишу њихову репутацију. Са јаким брендом или супериорним производом, лакше је повратити средства уложена у развој и лансирање производа јер се остварују боља перцепција о квалитету производа или услуга код купаца.

За оптималну заштиту производа или услуге у смислу времена и средстава треба имати одређену стратегију кроз разматрања одређених питања[2]:

- Да ли је заштита неопходна? Да ли постоји могућност злоупотребе од стране других?
- Која врста заштите највише одговара? Поред формалних, већ наведених права интелектуалне својине, можда је чување пословне тајне кроз уговоре са запосленима унутар привредног друштва или са трећим странама ефикаснији начин заштите или објава радова/чланака као уништавање новости да трећа лица не би за исти производ покренули заштиту (патент, дизајн)?
- Које право интелектуалне својине да изаберете, а да покрива све аспекте производа? Патент за проналазак, жиг за знак или индустријски дизајн за нови изглед производа?
- У којим земљама желите да пласирате производ? Под вашим или именом партнера у тој земљи? Да ли сте спремни да се штитите од повреде права у земљама у које пласирате производ? Који је баланс трошкова и користи?
- Такође треба мислити о правима интелектуалне својине других. Да ли повређујете туђа права интелектуалне својине? Да ли пратите активности у иновацијама и креативност конкурената?

Завод за интелектуалну својину Републике Србије је национална институција надлежна за заштиту праваиндустријске својине (патената/малих патената, жигова, индустријског дизајна, ознака географског порекла, топографија полупроводничких производа).

Право на заштиту проналаска има проналазач или његов правни следбеник или наследник односно послодавац или његов правни следбеник. Ако је више проналазача дошло до проналаска заједничким радом, њима припада заједничко право на заштиту. Послодавац има право на заштиту проналаска до којег је дошао запослени у оквиру својих редовних или посебно наложених радних активности при обављању посла за послодавца.

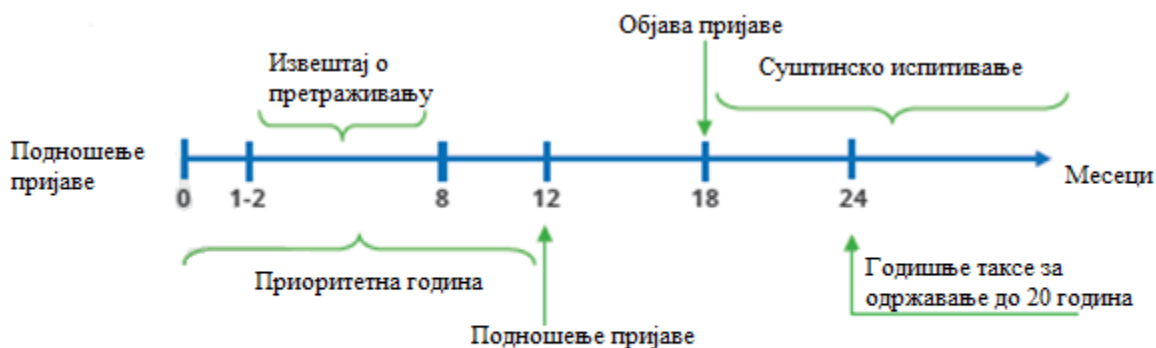
Шта треба да садржи патентна пријава?[2]

- Захтев за признање патента/малог патента
- Опис проналаска
- Један или више патентних захтева
- Нацрт
- Апстракт

Патентом се штити производ, поступак као и примена производа или поступка. Сампоступак признања патента има неколико фаза поступка од којих треба издвојити као важну фазу израду извештаја о претраживању у року од 8 месеци од дана подношења пријаве, како би подносилац могао да се одлучи на основу извештаја да ли да иде даље са поступком заштите и да ли да спроводи поступак међународне заштите што би требало урадити ради задржавања датума подношења пре истека приоритетне године што је 12 месеци од датума подношења националне пријаве.

Пријава се објављује у року од 18 месеци или раније на захтев подносиоца, ради се суштинско испитивање које се завршава признањем патента или одбијањем. Признати патент има максимално трајање од 20 година уз плаћање такси на годишњем нивоу за одржавање права.

Корисни модел или мали патент као облик заштите проналаска постоји у неким земљама у свету као што су Аустрија, Немачка, Шпанија, Русија, Аустралија, Хрватска и у другима. У Републици Србији малим патентом се може штитити само производ у смислу конструкције и распореда његових саставних делова. Мали патент за разлику од патента има максимално трајање од 10 година и у самом поступку признања не израђује се извештај о претраживању и не спроводи се суштинско испитивање. Поступак по уредној пријави се завршава признањем неиспитаног малог патента, слика 1, [2].

Слика 1. Временска скала са важним роковима у поступку за признање патента[2]

Приликом подношења патентне пријаве или пријаве малог патента плаћа се такса за подношење. Такође, уколико подносилац одлучи да потражи помоћ у појашњењу поступка и начину састављања патентне пријаве може доћи у Завод или Институт или потражити помоћ професионалаца са листе заступника која се налази на њиховим сајтовима (<http://www.zis.gov.rs>).

Врста права	Предмет заштите	Услови за заштиту	Стицање права	Трајање
Патент	Проналазак који представља техничко решење одређеног техничког проблема	• Новост • Инвентивни ниво • Индустриска примењивост	Регистрацијом у поступку за признање патента пред изабраним заводом земље/региона где се жели спровести заштита	Максимално до 20 година уз одржавање права на годишњем нивоу
Жиг	Знак којим се обележавају робе или услуге у промету Знак може бити име фирме, знак у речи, лого, комбинација речи и боја и др.	• Подобност • Дистинктивност • Да није сличан са постојећим раније признатим жигом или пријавом жига у поступку на територији где се жели спровести заштита	Регистрацијом у поступку за признање жига пред изабраним заводом	Трајање жига је 10 година са неограниченом могућношћу продужења плаћањем такси за наредних 10 година
Дизајн	Спољашњи изглед производа или његовог дела који може бити димензионални или тродимензионални	• Новост • Индивидуални карактер дизајна	Регистрацијом у поступку за признање жига пред изабраним заводом	Трајање дизајна је мањ. 25 година уз одржавање права на годишњем нивоу након првих 5 година
Топографије полупроводничких производа	3-Д распоред полупроводничких производа	Полупроводнички производ није био опште познат у тренутку настанка	Регистрацијом пред изабраним заводом у року од две године од прве комерцијалне употребе	10 година

Ознаке географског порекла	Природни, пољопривредни, индустријски и занатски производ и услуге	Производ који потиче са одређеног географског подручја чији су квалитет, посебна својства и репутација и друге карактеристике условљени географским подручјем или се суштински могу приписати том подручју	Установљењем ознаке географског рекла предизабраним заводом	Ознака географског рекла иманеограниче нотрајање Овлашћени кориснициозна ке стичу иобнављају својесвојство овлашћеногкорисника на три године
Ауторско право	Оригинално ауторско дело изражено у одређеној форми (књижевна, музичка, дела ликовне уметности, рачунарски програм и др.)	- Дело мора бити дело човека - Дело мора бити забележено, сама идеја није довољна - Дело мора бити оригинално	Ауторско право сестиче у тренутку настанка без покретања поступка заштите	Имовинска права аутора трају за његовог живота плус 70 година након његове смрти.

Табела 1. Преглед информација о правима интелектуалне својине [2]

2.2. Развој права интелектуалне својине

Интелектуална својина представља заштиту права својине над духовним творевинама и права творца, аутора да заштити резултате свог интелектуалног стваралаштва.

Стварањем светске организације за интелектуалну својину *WIPO* конвенцијом која је закључена 1967. у Стокхолму, добијен је основни извор међународног права индустријске својине и ауторског права [2].

По њој садржину права интелектуалне својине чине: књижевна, уметничка – ликовна и научна дела, представе уметника извођача, фонограме и радио – дифузне емисије, проналаске, знакове разликовања – жигове, ознаке порекла, индустријско обликовање – дизајн, заштиту од нелојалне конкуренције, научна открића и остала права по основу интелектуалног стваралаштва из области привреде, науке, књижевности и уметности.

Носиоци права и интелектуалне својине или лица која се декларису као власници могу да искоришћавају своје право у размерама које дефинишу вазећи законски прописи, под условом да су пријавили и регистровали своје право интелектуалне својине.

Орган надлежан за пријем пријава и регистрацију је Завод за интелектуалну својину са седиштем у Београду, <http://www.zis.gov.rs>. Основни облици заштите обезбеђују се применом права индустријске својине – креација ума на производ или обелжзавање производа симболом и применом одредаба ауторског права – презентовање уметничких креација медијумом изражавања.

Међународне регулативе којима се регулише ова материја су: Париска конвенција о заштити индустријске својине, http://www.ziscg.me/doc/medjunarodne_konvencije/9.4.1.pdf, Бернска конвенција о заштити књижевних и уметничких дела, Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине – *TRIPS* споразум, http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf/trips.pdf, Уговор о жиговном праву и Уговор о патентном праву, http://siepa.gov.rs/files/pdf2010/sporazumi_EU_Aneks_6.pdf.

Интелектуална својина је општи, правно – технички појам за разлишите креације људског ума која могу да буду заштићена различитим типовима искључивих права која су суштински слична стварним правима. Погодна су за комерцијализацију и искоришћавање на тржишту.

Основни циљ права интелектуалне својине и њихове заштите је да створе одговарајући тржишни механизам кроз правно спречавање слободне употребе тих бестелесних ствари у комерцијалне сврхе од стране трећих лица.

Сва права интелектуалне својине су територијална права – вазе само на територији државе која их је признала, и ограниченог су трајања. Права интелектуалне својине не штите идеју као такву, већ само специфичан израз те идеје или њену практичну примену у корисном производу.

Развој патената и копирајта ушао је у нову фазу потписивањем *TRIPS* споразума, глобалног документа о интелектуалној својини 1994 године по чијим се одредбама закључује да се светска заједница опредељује за схватање да је идеја такво нематеријално добро које индивидуално може поседовати само док је чува за себе, али оног момента када је саопшти она постаје власништво свих[2].

1883 године Србија је са још десет земаља била учесник Париске конвенције за заштиту индустријске својине, а три године касније донета је Бернска конвенција за заштиту ауторског права.

Тако је 1884. усвојен закон о заштити робних марки, где се употребљава реч жиг. У Србији 1920. основан орган за заштиту интелектуалне својине. Србија је приступила Метарској конвенцији 1879. као седми потписник по реду, а 1889. од Конвенције је преузела своје прве примарне еталоне – еталон метар – копија 30 и еталон килограм – копија 11[2].

Приступила је Латинској унији за заштиту индустријске својине уз изједначавање вредности динара са француским франком, а 1884. је правно регулисана заштита индустријских жигова, ознака и модела [2].

Први правни пропис чији је циљ био да се ограничи појава монопола који су ометали слободну трговину донет је у Енглеској 1623 године. Први патентни закон је донет 1790. у САД, а већ следеће године и Француска доноси такав закон. На дипломатској конференцији која је одржана у Паризу 1883. донета је Конвенција о заштити права, http://www.ziscg.me/doc/medjunarodne_konvencije/9.4.1.pdf, индустријске својине. Конвенцијом је истовремено основана и Међународна унија за заштиту индустријске својине, <http://www.zis.gov.rs/o-zavodu/istorijat-i-nadleznosti.351.html>, која је од самог почетка отворена за приступања на основу једностране изјаве воље сваке заинтересоване земље. Данас је 169 земаља учлањено у Унију [2].

3. Заштита савремених бизнис модела са аспекта интелектуалне својина у Србији

3.1. Заштита базе података

Савремено европско право интелектуалне својине под појмом база података подразумева збирке дела, података и других материјала. Збиркама дела које су оригиналне творевине пружа се ауторско-правна заштита, а оваква заштита се обезбеђује и збиркама података под условом да избор података и њихов распоред представља духовну творевину у смислу ауторског права. Трећа група су збирке које нису ауторско дело и које се штите у свим државама чланицама Европској унији после доношења посебне Директиве о заштити произвођача базе података, <http://www.propisinet.me/PDF>, [3].

Збирке података су заштићене ауторским правом али та заштита није достижна сама по себи по врсти дела већ суд мора да утврди у чему је њена оригиналност. При томе није од значаја чињеница што елементи или информације садржани у збирци података нису заштићени ауторским правом.

Прављење целине од прикупљених података на начин који није пуко ређање сирових података већ је резултат интелектуалног напора у коме се могу разазнати елементи креативности и личног доприноса дозвољава признање права интелектуалне својине на оствареној целовитој студији. Тако медицински и фармацеутски годишњак који садржи листу свих приватних и јавних лабораторија може да одрази личност свога аутора и да представља оригинално дело. Исто тако збир фотографија политичких личности неке земље може да буде заштићено ауторским правом [3].

Збирке, базе података које не представљају ауторска дела у смислу ауторског права, штите се правом. Ово право може да се примени и на базе које нису електронске (нпр. штампани изложбени каталог). Ради коришћења заштите по основу права произвођач базе мора да докаже значајно улагање, било у вези прикупљања података, било њихове провере или пак представљања садржаја базе. Улагања морају бити одвојена од улагања у основну активност произвођача базе [4].

Произвођач базе улаже средства ради стварање базе а то значи пре свега у прикупљање података. Он затим има издатке у вези провере података што значи њихове поузданости и тачности. Исто тако, улагање које се узима у обзир је и оно које се односи на трошкове представљања базе јер право произвођача има за циљ да подстиче на обраду података да би они били доступни што већем броју корисника.

Комерцијални трошкови, израда, рекламирање и промоција каталога, ангажовање појединаца (уговори о раду), провера информација, њихово стална доступност јавности,

телефонски маркетинг, годишња актуелизација захтева не ретко велике издатке произвођача базе података.Збирке података чији елементи се добијају наплаћивањем не улазе у категорију база на које се примењује право. То право нпр.не штити збирка огласа јер се огласи наплаћују и ради се о делатности која је сама по себи профитабилна[5].

Дефиниција базе података која је дата у Директиви (чл. 1.2) односи се и на ауторско и на *Sui generis* право, израз који у дословном преводу гласисвоје врсте/родаа означава да је нешто јединствено по својим карактеристикама. У смислу Директиве „база података— је збирка независних дела, података или других елемената који су сложени на систематичан и методичан начин и који су индивидуално доступни електронским или другим путем“[3].

Неке државе чланице нису преузеле у потпуности ову дефиницију, прешле су преко њеног обавезујућег карактера и дале су своју дефиницију што је у супротности са Директивом. У неким државама није дата дефиниција (Скандинавске земље), а неке су пренебрегле свеобухватни карактер дефиниције, наиме да се она односи и на ауторско и на *Sui generis* право [4].

Немачка је дала три дефиниције за ауторске збирке, ауторске базе података и за *Sui generis* базе података.Француска и Шпанија дају дефиницију у одредбама о ауторском праву, не дајући посебну дефиницију за *Sui generis* право.Неке државе су задржале ранију дефиницију збирки које се штите као ауторска а нису дале појам базе података која се штити *Sui generis* правом [3].

У Закон о ауторском и сродним правима Србије утврђује се да се ауторским делом сматра и збирка која је, с обзиром на избор и распоред саставних делова, оригинална творевина (енциклопедије, зборници, антологије, изабрана дела, музичке збирке, збирке фотографија)[3].

Ауторским делом сматра се и збирка народних књижевних и уметничких творевина као и збирка докумената, судских одлука и сличне грађе која је с обзиром на избор и распоред саставних делова оригинална.

Збирком се сматра и база података без обзира да ли је у електронској или другој форми која с обзиром на избор и распоред саставних делова испуњава услове да буде ауторско дело.Заштита збирке ни на који начин не ограничава права аутора дела која су саставни део збирке.

Закон неколико одредаба посвећује збиркама која не испуњавају услове за ауторско-правну заштиту због непостојања оригиналности.База података у смислу Закона о ауторском и сродним правима је збирка засебних података, ауторских дела, и других материјала уређених на систематичан или методичан начин који су појединачно доступни електронским или другим путем.

Законодавац у Србији је преузео у потпуности дефиницију базе података из Директиве. Посебне одредбе посвећене праву произвођача базе података односе се на базе у електронској и било којој другој форми.

Закон такође захтева један услов који предвиђа Директива ЕУ, <http://www.europeanpolicy.org>, а то је, да је база настала уз значајна улагања у прибављање података, њихову проверу или представљање.

У Закону о ауторском праву и сродним правима у Босни и Херцеговини ауторским правом се штите поред збирки које су ауторска дела базе података које саме по себи не представљају заштићена ауторска дела ако те збирке с обзиром на избор или распоред и начин излагања грађе представљају самосталне индивидуалне духовне творевине (чл. 5. ичл. 7. Закона). Овај Закон не садржи посебне одредбе о праву произвођача базе података[3].

Закони Србије и БиХ су донети са образложењем да је требало право интелектуалне својине усагласити са правом ЕУ. У Закону Србије усаглашавање није учињено на начин који је задовољавајући, прихваћена је само дефиниција базе података и услов да се она заштити, наиме да су у њу уложена значајна средства.

Друге одредбе од суштинског значаја као што су она о садржини искључивог права произвођача базе података и ограничења тог права, трајање права нису унете што цео покушај усаглашавање чини проблематичним.

Није јасно зашто се право произвођача базе података не зове *Sui generis* право када је тај појам од највећег значаја за разумевање новог система заштите. У Закону БиХ нема посебних одредаба о праву произвођача базе података тако да је заштита ограничена на базе које су интелектуалне творевине у смислу ауторског права. Могуће је да су редактори Закона сматрали да у земљи још нису сазрели услови да се прихвати систем заштите произвођача *Sui generis* правом[4].

Када је реч о бази података која се штити ауторским правом субјект заштите је физичко лице или група лица која су творци базе. Код колективних дела имовинска права има лице коме се признају ауторска права, тј. једно или више лица која су дала свој лични допринос стварању базе, а нису технички или само финансијски помогли стварању базе. Када је на стварању базе учествовало више лица чији се доприноси не могу утврдити искључива права уживају сви подједнако.

Произвођач базе података који је заштићен правом *Sui generis* је субјект заштите. То је физичко или правно лице које је сачинило базу података тако што је у квалитативном, односно квантитативном смислу, учинило значајно улагање сопствених средстава и у сопственој организацији у прибављање, проверу, или представљање њеног садржаја. Ако је користио туђа средства то треба да је учинио на сопствени ризик [3].

3.2. Базе података које су заштићене ауторским правом и *Suigeneris* правом

Творац базе података која ужива ауторско-правну заштиту или лице које он овласти има искључиво право на привремено или трајно умножавање целе или дела базе података било којим средствима и у било којој форми. Он има и искључиво право на било какву измену базе (превод, адаптацију) као искључиво право стављања у промет базе или њеног дела (и копије)[3].

Прва продаја копије базе од стране титулара права или другог лица уз сагласност титулара има за последицу исцрпљење права. Аутор има и искључиво право на саопштавање, излагање и представљање јавности изворне и касније измењене базе [6].

Редактори директиве су одредбама о искључивим правима хтели да усагласе право које се признаје ауторима базе података у државама чланицама. Дефиниције садржине права аутора базе података у законима о ауторском праву држава чланица су углавном у складу са Директивом осим у погледу привременог умножавања које закони неких држава чланица не наводе. Одредбе закона Србије и БиХ у погледу права аутора базе података у сагласности су са Директивом јер се ради о правима која се традиционални признају ауторима [7].

Директива ЕЗ садржи посебне одредбе о садржини права произвођача базе података. Он има право да забрани извлачење целине или битног дела, у квалитативном или квантитативном смислу, садржаја базе података путем сталног или привременог преноса на неки други носач података без обзира на начин на који се то чини, и у било ком облику, као и право да забрани поновно коришћење базе стављањем на располагање јавности у било ком облику целе или дела базе [3].

Ова права могу да се пренесу или уступе или буду предмет лиценце. Појмови „извлачење“ и „поновно коришћење“ значе било који чин неовлашћеног присвајања и преношења целине или дела садржаја базе података. Ови појмови не претпостављају директни приступ бази података.

Произвођач базе података може да забрани извлачења података из садржаја базе од момента када су унети у базу. Недозвољено извлачење може да се оствари сталним преносом базе или повременим преносом делова садржаја базе.

Није значајна дестинација преноса; пренос је забрањен независно од носача (интернет страница, штампани документ) који може да их прими. Такође се не захтева да извлачење има за циљ стварање конкурентне базе података.

Извлачење је само по себи кажњиво. Када је извлачење делимично, недозвољено је само ако је квалитативно и квантитативно значајно. Извлачење мора дакле да се посматра с

обзиром на извучене податке и у односу на садржај целе базе. Када се ради о квалитативно значајном извлачењу оно се цени с обзиром на улагања за добијање и проверу података [4].

Процена битног суштинског карактера као и одређивање квалитативне вредности су питања чињеница у сваком конкретном случају. Има извлачења која ни квалитативно ни квантитативно нису значајна али се понављају што може довести до велике штете и представљати суштинско извлачење.

Преузимање нпр. имена, адресе, телефонског броја и факса предузећа која су наведена у бази података представља и квалитативно и квантитативно битно извлачење. Не могу се сматрати квалитативно битним екстракције које су обогатиле једну конкурентну базу података ако не постоје друге околности као посебно стратешки карактер или актуелност података у питању. Да би било недозвољено извлачење не мора да буде из оригинала већ и из копије [5].

Под поновним коришћењем Директива подразумева доступност јавности целе или битног дела базе података путем стављања у промет копија, давањем у закуп, он-лине преносом или преносом у другом облику.

Прва продаја копије базе података од стране титулара права или уз његову сагласност исцрпљује се право контроле препродаје копије на подручју Заједнице. Исцрпљење права не постоји код електронских база. Произвођач базе података има монопол који је класично ограничен: исцрпљење права.

То исцрпљење односи се само на материјалне копије (папир, меморија и др.) које су стављене у промет уз сагласност произвођача. У овом случају он не може да контролише препродају, правни чин који је прецизиран у одредби о исцрпљењу права. Из тога произилази да нпр. зајам или закуп не улази у исцрпљење права.

Произвођач има искључиво право да забрани „поновно коришћење“ стављањем на располагање јавности целине базе или квантитативно или квалитативно суштинског дела базе.

Немачки Закон о ауторском праву не користи појмове „извлачење“ и „поновно коришћење“ већ традиционалне појмове умножавање, стављање у промет и саопштавање јавности. Члан 87. Закона предвиђа да произвођач базе података има искључиво право да умножава, ставља у промет и саопштава јавности базу у целини или квалитативно и/или квантитативно њен битни део[3].

Поставља се питање да ли државе чланице да би усагласиле своје право са Директивом могу да користе другачије појмове. Појам умножавање нпр. који је традиционално појам ауторског права не обухвата привремено умножавање.

Акт поновног коришћења може настати после извлачења података. У том случају извучени подаци могу да се поново користе. У сваком случају произвођач може да забрани неовлашћено поновно коришћење што значи да има могућност да на неки начин прати коришћење базе пошто она буде доступна јавности [3].

Решење има смисла јер ако поновно коришћење измакне његовом монополу изгубиће значајне приходе. Неовлашћено коришћење података у чије прикупљање и објављивање су уложена значајна средства омогућава уштеду трошкова и остваривање добити на штету произвођача базе података.

Произвођач може такође да забрани поновно и систематско извлачење и поновно коришћење небитног дела базе података уколико те активности превазилазе очигледно услове њеног нормалног коришћења или неоправдано повређују његове легитимне интересе.

У Закону о ауторском и сродним правима Србије, http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_autorskom_i_srodnim_pravima.html, одредбе које се односе на садржину права произвођача базе података не користе појмове „извлачење“ података и „поновно коришћење“ већ појмове којима се означавају искључива ауторска права (умножавање, промет).

Појмови које користи Директива нису случајно унети у овај европски акт, они одговарају специфичном предмету заштите који се у многочему разликује од ауторских дела као предмета ауторскоправне заштите.

Delegeferenda, у преводу будуће измене законодавства интелектуалне својине изаконске одредбе које се односе на заштиту неоригиналних база података, требало би у потпуности усагласити са правилима садржаним у Директиви, поготово што је развој информатичког тржишта од посебног значаја за економски развој земаље које још нису постале чланице ЕУ [7].

3.3. Ограничења права, трајање права и судска заштита

Произвођач базе података која је саопштена јавности било којим путем не може да забрани овлашћеном кориснику да извлачи и да поново користи небитне делове њеног садржаја. Ако је корисник овлашћен да користи само део базе онда се његово право на извлачење и поновно коришћење односи само на тај део[4].

Овлашћени корисник може да користи на начин који је уобичајен тако да не повређује легитимне интересе произвођача базе. Он такође не може да нанесе штету титулару ауторског права или суседског права које постоји на саставним деловима базе. Ово ограничење је предвиђено Директивом, али државе чланице могу да предвиде и друга ограничења.

Тако нпр. да овлашћени корисник базе података која је на било који начин саопштена јавности без овлашћења произвођача може да извуче битни део садржаја базе која није у електронском облику као у циљу илустрације за потребе наставе или научна истраживања у некомерцијалне сврхе и под условом да наведе извор.

Овлашћеном кориснику се може дозволити такође да извлачи или поново користи битни део базе у циљу јавне безбедности или за потребе управног и судског поступка. У неким правима се предвиђа више ограничења нпр. у корист хендикепираних лица који који могу под прецизно утврђеним условима да извуку или да поново користе податке из једне базе[5].

Закон Србије не садржи специфична ограничења права произвођача базе података тако да се поставља питање заштите легитимних интереса произвођача базе података.

Монопол произвођача базе података је ограниченог временског трајања које, међутим, може бити стално јер рок може да се продужава. Право произвођача почиње од стварања базе и истиче након 15 година.

Једном створена база не мора бити саопштена јавности или може касније. Ако је саопштена, рок почиње да тече од момента када је саопштена, а не када је сачињена. Такође, ако је база била предмет нових значајних улагања рок се рачуна од тог улагања.

Имајући у виду да база по правилу мора стално да се саопштава и да се побољшава и ажурира да би била веродостојна, што резултира настанком нове верзије базе, нови рок од 15 година поново почиње да тече тако да је де факто заштита стална. Нови рок тече од 1. јануара следеће године за базе које су први пут постале доступне јавности у претходној години. Због тога монопол произвођача базе који је извесно уложио значајна средства али није сачинио ауторско дело је моћнији од свих монопола права интелектуалне својине [3].

Као и титулар ауторског или сродног права и произвођач базе података може у парничном поступку да захтева пре свега утврђивање и престанак повреде права али и накнаду штете.

Санкције су и кривичне иако у пракси кривичноправна одговорност није честа појава. Директива не садржи одредбе о судској заштити, остављено је државама чланицама да ову материју саме регулишу [4].

Поведа права произвођача базе података санкционише се различитим казним санкцијама. Кривичноправна одговорност за дела неутрализовања техничких мера заштите базе података су предвиђене у неким правима, оне су су новијег датума и одговарају захтевима што ефикасније правне заштите произвођача базе података. Повреде права могу да утврде судски полицијски службеници или агенти као и заклето агенти који су заклетву положили пред надлежним државним органом.

У Закону о ауторском и сродним правима Србије предвиђене су исте санкције за привредни преступ због повреде ауторских, сродних права и права произвођача базе података. Закон предвиђа само новчане казне (за правна лица од 100. 000 до 3.000. 000 динара; за предузетнике од 50.000 до 500.000 динара) [4].

У Закону БиХ лице чије је ауторско право или сродно право повређено ужива грађанскоправну и казненоправну заштиту. Казнене одредбе Закона предвиђају новчане казне за привредни преступ и прекршај, али и казну затвора од шест месеци до пет година ако је извршењем кривичног дела прибављена знатна имовинска корист или је проузрокована знатна штета [5].

3.4. Заштита интелектуалне својине на интернету и остваривања права у кораку са дигиталним технологијама

Област ауторског и сродних права знатно је проширена и усложена трендом технолошког развитка у протеклих неколико деценија, који је омогућио нове начине и средства саопштавања и коришћења заштићених дела у светским размерама (сателит, кабл, интернет, *CD*, *DVD*, и др)[8].

Коришћење дела помоћу интернета отварају се нова питања из домена ауторског права на којим темама је интензивно ангажована Светска организација за интелектуалану својину *WIPO*, посебно имајући у виду да Интернет крши правило територијалног важења права интелектуалне својине у целости.

У Србији су лоцирани проблеми у досадашњем раду регистрованих колективних организација у сегментима ауторског и сродних права, где се у правном промету појављује у низу веома сложених односа са корисницима репертоара кога представљају, пре свега због следећих узрочника[8]:

- Недостатка јавне свести али и едукације корисника о обавези плаћања ауторске накнаде за све облике коришћења ауторских дела и предмета сродних права која представљају тзв. “заштићени репертоар” једне колективне организације;
- Питања међународног статуса и устројства рада колективних организација (чињенице да колективна организација на основу уговора о реципрочном заступању репертоара, фактички може да заступа светски репертоар који се саопштава јавности на њеној територији деловања);
- Тумачења законског концепта “већине носилаца права” код квалификовања оснивача колективне организације;
- Чињенице да код оснивања колективних организација, не постоји својински облик предузећа који одговара облику непрофитних колективних организација, и др.

Поред постојећих проблема, један од видова оснажења система колективног остваривања ауторског и сродних права, јесте његово прилагођавање свим видовима *On line* коришћења (Интернет).

Индивидуално остваривање ауторског и сродних права, може се извршити од стране самог аутора односно носиоца ауторског или сродног права, или преко заступника на основу посебног или генералног пуномоћја (ауторизације).

Заступници у индивидуалном остваривању права могу бити правна односно физичка лица специјализована (или не), запитања ауторског и сродних права односно питања интелектуалне својине. Однос између носиоца права (титулара) и заступника заснива се на писменој сагласности -овлашћењу.

Колективно остваривање ауторског и сродних права, оправдано је у свим оним случајевима када је индивидуално остваривање немогуће, односно отежано (препреке могу бити различите природе, као што је велики број разнородних облика конзумације заштићеног садржаја; мултимедијални пројекти; коришћења на мрежи он-лине (Интернет); коришћења са страним елементом, када се поставља питање надлежног законодавства идр) [9].

Ако имамо у виду, на пример природу и карактер ауторског права, као личног и апсолутног права, сама његова природа условљава индивидуално остваривање овог права.

Са друге стране, увођење система колективног администрирања правима, створило је два правна прецедента: учешће законодавца у одређивању услова за оснивање и надзор над радом организација за колективно остваривање ауторског и сродних права, и законом утврђени монол у корист основаних колективних организација, у специјализованом пољу њихових активности на конкретној територији [8].

Дигитално окружење и дигитална средства доставе, заштићеног садржаја - и не само заштићеног садржаја, већ и инвестиција коју појединци односно правна лица улажу у стварање, одабир и техничку изводљивост предмета сродних права (на пример, правона сигнал, као иницијално право емисионих предузећа), учинило је ауторско правну заштиту слабом и лако повредивом категоријом. Као директна последица, систем колективног остваривања ауторског и сродних права морао је, ради свога опстанка, да достигне новициљ - да систем функционисања прилагоди потребама и диктату дигиталног окружења и дигиталним средствима достава садржаја и коришћење заштићених дела и садржаја [9].

Такозвана Дигитална агенда Светске организације за интелектуалну својину - WIPO, <http://www.wipo.int>, у оквир својих активности на оснажењу и промоцији права интелектуалне својине, поставила је на значајно место интерактивна средства дигиталне технологије – посебно Интернет, као један од примарних циљева једно образног

међународног правног решења који би регулисао све случајеве интерактивног коришћења садржаја путем мреже.

Једна од првих активности био је Међународни форум за остваривање и управљање ауторским исродним правима у светлу дигиталних технологија (*International Forum on the Exercise and Management of Copyright and Related Rights in the Face of the Digital Technology*), одржан у Севиљи, Шпанија, још 1997.године, www.modul.ac.at, [9].

Активности *WIPO* вођене су са циљем да се подстакну национална законодавства држава чланица Светске организације за интелектуалну својину у остваривању и успостављању система колективне заштите, уз понуђене смернице и конкретну логистичку помоћ везану за инструменте спровођења права, као ефикасан одговор на изазове дигиталних технологија.

Основа система колективног остваривања права подразумева следеће аспекте[8]:

- Аутора - носиоца права (титулара), који овлашћује индивидуалним путем колективну организацију да врши мониторинг свих облика коришћења (саопштавања јавности) његових дела; даље,
- Ауторизација колективне организације да у своје име а за њихов рачун преговара са појединачним или групацијама корисника његових дела; све у циљу давања дозволе (лиценце) на основу које се плаћа припадајућа ауторска накнада одређена најчешће на основу тарифног система (ценовника са одређеним условима); овлашћења којим се колективна организација инструментализује у прикупљању припадајућих накнада,
- Овлашћења усмерених на дистрибуцију прикупљених накнада носиоцима ауторског права који су овлашћење иницијално и поверили датој колективној организацији.

У свету увелико постоје добри примери креиране и функционалне мреже колективног остваривања права у одређеним областима, на начин да су иста ефикасна у ери дигиталних технологија (музичка ауторска дела, механичка права, интерпретатори, драмска дела, права репрографске репродукције, право јавног рентирања у библиотекама, производњи фонограма, права у контексту кабловског реемитовања, права у контексту аудиовизуелних дела и др.).

Неки од заједничких и полазних принципа колективног остваривања права, могу бити формулисани као[8]:

- Систем потпуног колективног остваривања права, који је заснован на „колективним циљевима и елементима“ који могу бити препознати у искључивим правима која се поверавају специјализованој организацији, транспарентним преговорима везаним за надокнаде за коришћење, условима и правилима

коришћења, преговорима са корисницима, мониторинг коришћења и израда система дистрибуције (репартиције), који се заснива на претходно успостављеним критеријумима.

Традиционалне колективне организације се формирају базирано на приватној иницијативи за оснивање ових специјализованих организација, немају профитни карактер (само се одбијају трошкови пословања и цена услуге), имају добру правну основу - уз надзор државе над додељеним монополом (препука да на територији једне државе постојим само једна организација у једној специјализацији ауторског односно сродног права), и др.

Ове традиционалне форме колективног остваривања права, базиране су на аналогном свету остваривања заштићеног репертоара (ауторских дела односно предмета сродних права).

- Колективно управљање правима у дигиталном окружењу, захтева даља прилагођавања система колективног остваривања ауторског и сродних права, посебно имајући увиду две чињенице:
 - У дигиталном свету носиоци права су много мање заштићени у односу на случајеве недозвољеног коришћења њихових дела. Ипак, носиоци права су слободни да одаберу индивидуално да остварују своја права.
 - Права могу остваривати на начин што ће их вршити непосредно или путем агената, уз помоћ система као што су технолошке мере заштите садржаја, (Technological Protected Measures) и дигиталне информације о управљању правима (Digital Rights Management), на начин како су први пут уведене у међународним уговорима које администрира Светска организација за интелектуалну својину, *WIPO*, и који су названи „Интернет уговорима“.

Пословање коришћењем система такозваних бланко лиценци, уведено је у правни систем путем низа националних закона о ауторском и сродним правима. Поједностављено, исто подразумева да колективна организација у остваривању ауторског односно неког од сродних права, има законом добијену презумпцију, да даје лиценцу везану за неискључиво право коришћења целокупног репертоара којег заступа, а који је покривен једном таквом лиценцом, на начин да максимално штити интересе аутора односно носиоца права на делима која су део истог репертоара.

Бланко лиценца обично има временско и просторно ограничење, али нема ограничења у односу на репертоар који се користи као ни у односу на конкретан број коришћења за све време важења истелиценце.

Декларација *CISAC*-а из Сиднеја, предвиђа случајеве коришћења ауторских дела поседством сателита за директан пријем сигнала јавности - тзв. *DBS* систем сателита. Иницијатива је настала имајући у виду чињеницу да је потребна дозвола за емитовање путем емисионих предузећа као медија доставе, и да иста дозвола треба да буде дата од

стране колективне организације која има пословно седиште у земљи у којој је настао сигнал односно програм који се емитује путем сателита [9].

Главни квалитет ове декларације јесте увођење нове формуле у већ постојећи сценарио лицензирања: пре свега, нормирајући да права која се уступају по основу ове лиценце немају територијално ограничење у свом коришћењу, већ је домен коришћења уоквиру стопе *DBS* сателита (покривеност пријема сигнала); друго, нормирајући да земљеотиска стопе пријема сателитског сигнала, морају претходно да закључе уговоре са земљом порекла, односно колективном организацијом земље порекла извршене емисије; и треће, да постоји макар ниво консултације са другим земљама потписницама декларације везано за услове лицензирања када су у питању доставе садржаја емисије системом *DBS* сателита [8].

Ова декларација била је резултат процене да је сазрео тренутак да се успостави нови систем лицензирања у односу на кориснике репертоара колективних организација, како би се постигла ефикасност у односу на права и обавезе према носиоцима права односно ауторима, имајући у виду домет отиска стопе пријема сателитског емитованог сигнала и потенцијалног (готово немогуће прецизно одредивог) броја корисника.

Модел *CISAC* уговора из Сантјага имао је као циљ покушај да нормира проблем који се односи на лицензирање коришћења на глобалном нивоу, када се ради о конзумацији ауторских дела посредством глобалне мреже - Интернета. Овај уговор понудио је бројне дефиниције, везано за релевантне субјекте, кориснике заштите, кориснике и друге, између осталих: „давалац услуге на мрежи“, „вебемисија“, „*simulcasting*“, „претраживањена мрежи“, „музика и видео на индивидуални захтев на мрежи“, нови концепт правана „чињење доступним“, и др [9].

Главни циљ овог уговора био је да идентификује и именује релеванту организацију за колективно остваривање ауторског и сродних права, која би била ауторизована односно овлашћена од стране својих чланова (носиоца права), да гарантује тзв. глобалну лиценцу за коришћење свог заштићеног репертоара посредством Интернета (модел неискључиве лиценце).

Национална идентификација даваоца услуге на мрежи врши се посредством интернет домена земље, и препознавањем колективне организације која је оперативна у земљи порекла националног интернет домена.

Уобзир може бити узето и пословно седиште даваоца услуге на мрежи, посебно критеријум где се налази главно пословно седиште, односно већина запослених, односно земље где исти давалац услуга на мрежи доставља свој годишњи финансијски извештај о пословању.

Релеванта организација за колективно остваривање ауторског права, препознатог даваоца услуге на интернет мрежи, ауторизована је да гарантује и изда неискључиву глобалну лиценцу за мрежно (*On line*) искоришћавање свог заштићеног репертоара за цели свет.

Постоји и глобални лиценци *IFPI* уговор за симултано емитовање фонограма на мрежи. Уговорне стране су фонограмски продуценти (произвођачи фонограма) и емисиона предузећа, на начин да фонограмски продуценти посредством својих лиценцих тела (најчешће националних групација), нуде емитерима могућности глобалне лиценце коришћења, како би иста обухватила и случајеве емисије путем интернета [8].

Овај модел уговора учинио је могућим да традиционална емисиона предузећа, која имају само једну лиценцу за коришћење, сада могу вршити симултане (истовремене) трансмисије својих традиционалних бежичних преноса, путем интернета.

Ова уникатна лиценца је међународно призната и означава се путем снимљених и утиснутих обележивача.

Земље у транзицији морају да прихвате тренд слободног промета роба и услуга заснованог на трансферу права интелектуалне својине, и да достигну задовољавајући ниво правне заштите у остваривању права у такозваном дигиталном окружењу.

Чињеница је да добро успостављен и функционалан систем колективног остваривања ауторског и сродних права у једној земљи, игра круцијалну улогу у остваривању правне и економске сугурности носиоца права, гарант је културног развоја сваке земље, са толико неопходним резултатима који се пре свега огледају у редовном и извесном пријему припадајућих ауторских тантијема као надокнада за остваривање и коришћење ауторских дела и предмета сродних права...

Правна и економска извесност, представљају даљу инспирацију и утичу на ствараоце да стварају више дела, да достигну и теже већем квалитету и естетици. Круцијално је нагласити да систем колективног остваривања ауторског и сродних права, функционише усмислу да постоје посебно формиран фондери за унапређење културне делатности, у оквиру наменских средстава организације, у циљу промоције националних културних вредности и уметности, а да високо развијене земље посредством система колективног остваривања права, својим члановима пружају социјалне програме (пензијско издржавствено осигурање, и др.)[8].

Ауторско и сродна права колективно се остварују преко организације за колективно остваривање тих права (у даљем тексту: организација). Организација се не оснива ради стицања добити. Организација је специјализована за остваривање одређених врста права поводом одређених предмета заштите, у складу са статутом.

Носиоци ауторског, односно сродних права преко организације колективно остварују искључива имовинска ауторска, односно сродна права, као и право на потраживање накнаде за сва своја дела, односно предмете сродно правне заштите. У случају остваривања искључивих имовинских права, носиоци ауторског, односно сродних права уговором на искључив начин уступају своја права организацији, са налогом да она усвоје име а за њихов рачун закључује уговоре са корисницима ауторских дела и предмета сродних права о неискључивом уступању тих права [8].

У случају остваривања права на накнаду, носиоци ауторског, односно сродних права дају налог организацији дау своје име а за њихов рачун наплати накнаду од корисника. Организација има право дапред судом и другим органима штити права која су јој носиоци ауторског, односно сродних права поверили на колективно остваривање. На захтев организације, надлежни органи који воде евиденцију о подацима који су од значаја за утврђивање износа накнада, дужни су да те податке дају на увид организацији [9].

Организацију оснивају аутори, односно носиоци ауторског или сродних права, односно њихова удружења. Оснивачи организације су дужни да од органауправе надлежног за послове интелектуалне својине прибаве дозволу за обављање делатности организације. Уз захтев за издавање дозволе за обављање делатности оснивачи подносе оснивачки акт организације, предлог статута и доказ о уплати прописане административне таксе.

У пословању организације са корисницима постоји претпоставка да организацијаима овлашћење да делује за рачун свих носилаца ауторског, односно сродних права уопгледу оних права и оних врста предмета заштите који су обухваћени њеном делатношћу.

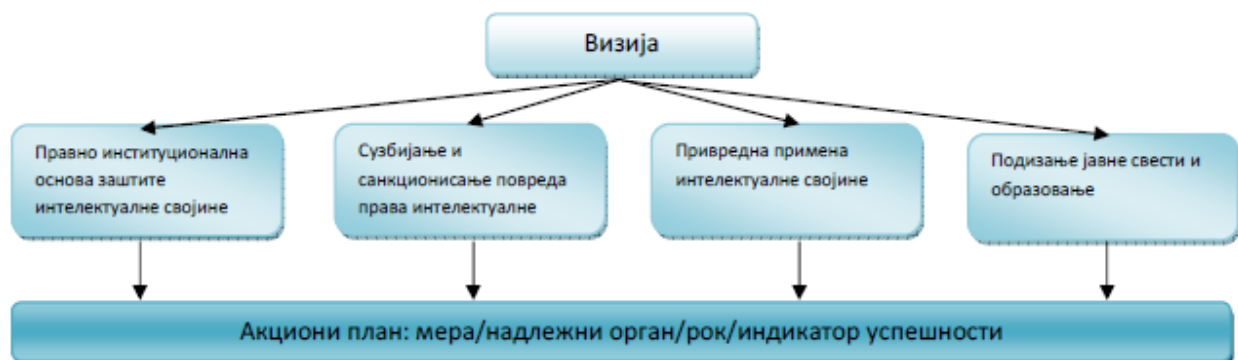
Носилац ауторског, односно сродног права који није са организацијом закључио уговор, може да обавести организацију да ће своја права остваривати индивидуално. Носиоце ауторског, односно сродних права, који нису обавестили организацију дасвоја права желе да остварују индивидуално, организација је дужна да приликом расподеле накнаде третира равноправно са носиоцима ауторског, односно сродних права који имају са организацијом уговор[8].

Стратегија развоја интелектуалне својине Републике Србије за период од 2011.до 2015. Године, <http://www.zis.gov.rs>, се састоји од четири дела [10]:

- Правно-институционална основа заштите интелектуалне својине,
- Сузбијање и санкционисање повреда права интелектуалне својине,
- Привредна примена интелектуалне својине
- Подизање јавне свести и образовање.

У оквиру сваког од поменутих делова биће прво дат концизан прегледактуелног стања у конкретној области, а затим наведене образложене мере које је потребно предузети у циљу остварења визије националног система интелектуалне својине до 2015.године. Саставни

део Стратегије је и акциони план у којем су на табеларан начин приказане мере, органи надлежни за њихово спровођење, као и индикатори успеха тих мера [10].

Слика 2.Акциони план Стратегије развоја интелектуалне својине Републике Србије за период од 2011.до 2015[10]

Приоритетни циљеви Стратегије развоја интелектуалне својине који би требали да буду остварени до 2015.године су [10]:

- Успостављен је ниво заштите интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине који је сличан нивоу који постоји у Европској унији, укључујући и делотворна средства за спровођење тих права;
- Уходан је механизам перманентног усаглашавања домаћих прописа са новим прописима Европске уније;
- Завод за интелектуалну својину, <http://www.zis.gov.rs>, (у даљем тексту: Завод) је јавна агенција која се претежно финансира из сопствених прихода, и извршава своје управне надлежности на брз и ефикасан начин захваљујући доброј унутрашњој организацији и коришћењу савремене информационо-комуникационе технологије;
- Бар трећина капацитета Завода је ангажована на не-административним пословима пружања информационих услуга корисницима, њиховој едукацији у области заштите и примене интелектуалне својине, посредовања између носилаца права и привреде, и координисању акција са другим државним органима у вези са интелектуалном својином;
- Захваљујући повећаном капацитету и већој стручности полиције, инспекција, царине, тужилаштва и судова ниво пиратства и кривотворења робе сведен на просек који постоји у земљама најновијим чланицама Европске уније, док се све остале повреде права интелектуалне својине процесуирају у најкраћем року;
- На највећим државним универзитетима су успостављене канцеларије за трансфер технологије;

- Јавно-приватно партнерство између научно-истраживачких организација, односно универзитета, с једне, и привреде, с друге стране, бива олакшано прецизним регулисањем питања права интелектуалне својине у закону, подзаконским актима и интерним актима;
- Успостављени су програми за афирмисање иновационе делатности, који укључују разне облике такмичења која се спроводе под строгим и високо стручним критеријумима;
- Систем колективног остваривања ауторског и сродних права је у целини успостављен и континуирано функционише без системских тешкоћа;
- Аутори и интерпретатори, с једне, и креативна индустрија, с друге стране, препознају да је главна полуга њиховог привредног функционисања право интелектуалне својине, те унапређују стручни ниво својих међусобних правних трансакција;
- Удружења аутора и интерпретатора почињу да делују као стручне организације које израђују типске уговоре и минималне тарифе за своје чланове;
- На свим државним факултетима на којима се изучавају право, техника, економија, пољопривреда, уметност или управљање постоји настава из права интелектуалне својине;
- Постоје програми за анимирање ђака основних школа, којима се кроз основно образовање популаришу интелектуална својина и креативност.

4. Глобална рачунарска мрежа интелектуалне својине

Захваљујући примени савремених информационо-комуникационих технологија (*ICT*), интелектуална својина доживљава експанзију и према проценама футуролога представљаће једно од главних обележја 21-ог века. Пре само шест година светска организација за интелектуалну својину *WIPO* је започела амбициозни пројекат мреже *WIPO Net* (<http://www.wipo.int>) а данас тек изграђену мрежу повезује са рачунарском мрежом *Trilaterale* (<http://www.trilateral.org>) са циљем формирања глобалне светске мреже интелектуалне својине. У таквој ситуацији питање заштите информација избија у први план [11].

Поред *WIPO*-а и националних организација за интелектуалну својину постоји доста регионалних организација (*RIPO*) као што су, на пример, евроазиска организација за патенте (*EAPO*), европска патентна организација, (<http://www.epo.org>), (*EPO*) или *Trilaterale*-а коју чине *EPO*, *USPTO* (Патентна организација Сједињених држава, <http://www.uspto.gov>) и *JPO* (Јапанска патентна организација) [11].

ICT инфраструктура *WIPO*-а, *WIPO*, као и земље чланице, располажу огромним количинама информација које се мере стотинама хиљада и милионима записа компјутерских база података. Да би дохват информација био брз и ефикасан неопходна је савремена компјутерска инфраструктура као подршка.

Проблем је што један број земаља чланица није имао/нема савремену компјутерску опрему па се ширење информација у неким случајевима вршила примитиван начин секвенцијалним претраживањем папирних докумената.

Исто тако иразмена информација између појединих земаља, чак и оних најразвијенијих, није увек била ефикасна јер су због сепаратних развоја информациони системи интелектуалне својине често међусобно некомпатибилни.

И сам међународни биро *WIPO*-а је за обраду података, користио више независних и хетерогених рачунарских система, поред осталог и централни систем УН заједно са још 15 организација УН што није било најбоље решење из вишеразлога, а један од њих је и питање безбедности информација [12].

Због свега тога *WIPO* је 1998. године покренуо пројекат рачунарске мреже *WIPONet* са циљем унифицираног информационог развоја светске заједнице за интелектуалну својину.

Планирано је да главна функција *WIPO*Net -а буде остварење електронске везе са заводима за интелектуалну својину широм света и брза размена информација са њима. *WIPO*Net је базиран на опште прихваћеним стандардима са циљем да обезбеди [11]:

- Комуникациону инфраструктуру и Интернет приступ за чланице и Међународни биро *WIPO*-а.
- Сервер инфраструктурног компјутерског развоја, заштиту и платформу за захтеване сервисе и апликативне програме.
- Локални заводи би, по плану, поседовали минимално потребну инфраструктуру за коришћење *WIPO*Net -а: *PC*, локалне мреже и одговарајући софтвер.

Пројектом су била планирана два нивоа приступа мрежи *WIPO*Net[12]:

- Информације расположиве само за чланице
- Информације расположиве за свакога преко Интернет приступа.

Међу сервисима *WIPO*Net-а планирани су сервиси специфични за област интелектуалне својине[11]:

- Електронско подношење међународних *PCT* (Patent Cooperation Treaty) пријава. Планирано је да се у почетку уведе у неколико најразвијенијих националних Завода због високих захтева.
- Регистрација Жигова (Мадридски уговор). *WIPO*Net обезбеђује комуникациону инфраструктуру за аутоматску размену информација о регистрацији жигова.
- *On line* арбитража. *On line* арбитража омогућава међународну аудијенцију на електронски фајл који ће да евидентира расправе на нивоу *WIPO*-а.
- *WIPO*Net дигиталне библиотеке за интелектуалну својину. Дигиталне библиотеке представљају електронски еквивалент папирним збиркама докумената. У плану је да се постепено све релевантне информације из домена интелектуалне својине пребаце на дигиталне медије, чиме ће бити обезбеђено брзо и ефикасно њихово претраживање.
- *WIPO* Светска академија. *WIPO* поседује Глобалне програме обуке за заводе за интелектуалну својину који су познати као светска *WIPO* Академија. *WIPO* Академија путем *WIPO*Net-а припрема видео конференције, учење и обуке на даљину. Примена новог учења на даљину, посебно ће помоћи у превазилажењу тешкоћа да се информацје и сервиси дистрибуирају земљама у развоју.

Поред сервиса специфичних за интелектуалну својину планом су предвиђени и многи стандардни сервиси са снажним техничко-технолошким капацитетима [12]:

- Електронска пошта. *WIPONet* ће омогућити свим земљама чланицама да региструју Емаил сервис са *WIPO* домен именом. Земље чланице могу регистровати те е-маил сервисе као поддомен *WIPO*-а.
Техничке карактеристике електронске поште су у складу са најновијим технолошким стандардима у том домену. *WIPONet*-емаил сервис је дизајниран да подржи максимално до 50000 “електронских сандучића”. Величина сваког електронског сандучета може бити до 10 мегабајта. *E-mail WIPONet*-а може да обради до 10000 порука по сату. POP-3 сервер је пројектован да може да омогући до 5000 симултаних сесија.
- *WEBhosting* платформа. Сервиси на хост платформи ће бити расположиви за све земље чланице и за међународни биро. Земљама чланицама ће бити омогућено да креирају и управљају *WEB* странама које имају препознатљив заједнички “*WIPO*изглед”. Капацитет и перформансе по *WEBhosting* платформи су следеће: број приступа дневно до 200000, величина фајла који се преноси - максимално 10 мегабајта, број фајлова дневно до 10000, број симултаних сесија до 500.
- *News&Chat* за земље чланице. *WIPONet* ће омогућити *News & Chat* сервисе за све заводе за интелектуалну својину земаља чланица. Свака земља чланица може креирати нове групе хијерархијски испод *WIPO* групе. Капацитет и перформансе: број приступа дневно до 10000, број симултаних сесија до 20, број учесника у сесији до 50, просечно трајање сесије - 1 сат.
- Мултимедијални сервиси преко *WIPONet*-а. Путем информационе инфраструктуре *WIPONet*-а заводи за интелектуалну својину моћи ће међусобно комуницирати са другим заводима, гласом и видео порукама.
Сви заводи за интелектуалну својину земаља чланица и њихова руководства су легални корисници *WIPONet* мултимедијалних сервиса. Неке осетљиве информације ће бити енкриптоване. Капацитет и перформансе мултимедијалног сервиса: број факсова дневно - 5000, величина фајла који се преноси до 512 Кбytes, број симултаних сесија до 340.
- *Domain Name server*. *WIPONet* сервис обезбеђује домаин наме за земље чланице преко овог сервиса. Администрација овог сервиса ће бити под контролом Оперативног центра који даје супорт *WIPONet*-у.

Са планираном масовном употребом ствари су ишле ипак знатно спорије јер је једноставно то реалност савременог света који није равномерно развијен. Да би земље уразвоју и неразвијене земље могле активније да се укључе у кориштење *WIPONet*-а неопходно је, поред финансијске подршке, и поседовање извесне техничко-технолошке традиције.

Уз доста проблема и мања одступања од плана, који неминовно прате сваки амбициозан глобални пројекат реализација *WIPONet*-а је ипак успешно завршена. Тако сутренутно распложиви следећи базни сервиси *WIPONet*-а: *E-mail* (заштићени и незаштићени),

Размена података, *Mailing* листе/Дискусионе групе, *Web Hosting*, *Online collaboration* и *User directory*, *Helpdesk* [12].

У перспективи ће бити активирани и следећи сервиси: *IPDL* (дигиталне библиотеке), Комуникација везана за *PCT*, Комуникација везана за Мадридски аранжман, Комуникација везана за *WIPO* Арбитражу и Медиаторски центар, Учење на даљину – *WIPO* Академија

Тешкоће у имплементацији *WIPONet*-а неће битно зауставити зацртани развој. У плану је да се мрежа *WIPONet* повеже са другим мрежама.

Из наведених активности јасно се назире даљи тренд интеграције парцијалних рачунарских мрежа интелектуалне својине у свету што треба у блиској будућности да доведе практично до једне јединствене светске мреже интелектуалне својине.

Може се у слободној процени рећи да ће, када буде у пуној функцији, интегрисана мрежа интелектуалне својине покривати преко 90% релевантних информација из области интелектуалне својине света. Сасвим је сигурно да ће то бити једна од важних карика Глобалног светског поретка који се изграђује.

О значају информационо комуникационих технологија у светској заједници интелектуалне својине доста говори и чињеница да у оквиру *WIPO*-а више година делује сталнотело за информационо-комуникационе технологије – *SCIT*(<http://www.scit.edu>), Под контролом овог тела је извршен сав досадашњи развој *WIPONet* мреже [11].

Довршење процеса интеграције информатичких инфраструктура са једне стране и значаја који се интелектуалној својини даје у 21.веку, садруге стране, указује на веома велике опасности којима ће бити изложен један такав глобални информационо-комуникациони систем.

Пројектанти *WIPONet*-а су велику пажњу посветили заштити комуникације кроз *WIPONet*. Пројектован је и реализован систем приступа кроз *Virtual Private Network* са дигиталним сертификатима и пуштен је у пробни рад. Међутим, врло брзо се показало, да је интеграцију у пракси много теже реализовати него пројектовати. Као проблем су се испречиле веома велике разлике у технолошкој развијености земаља чланица *WIPO*-а али и не само то.

Чак и *IP* канцеларије развијених земаља не могу да се брзо прилагоде новом начину комуникације јер су радили по различитим стандардима, о појединим решењима имају другачија мишљења, трошкови су повећани...

Резултат такве ситуације је следећи: од априла 2004. године на комитету *SCIT* је донесена одлука да се за сада одустане од строге дигиталне сертификације и да се уместо тога за

приступ *WIPONet*-у користи једноставнији, али и мање безбедан, начин аутентификације са механизмом логин процедура.

Сама чињеница да се, бар у овом тренутку, одустало од високих сигурносних захтева говори о тежини његове практичне имплементације али и о потенцијално већим ризицима којима ће бити изложен рад на *WIPONet*.

Питање безбедности тог система је веома осетљиво због тога што се он ослања на Интернет технологију која је по питању безбедности веома проблематична. Заштита система интелектуалне својине у будућности се може у основи посматрати кроз три нивоа[11]:

- Угроженост информатичких ресурса као таквих.
Постојање глобалне мреже светске заједнице интелектуалне својине, која се убрзано формира, неминовно ће постати сама по себи мета напада хакера слично као што се то десило са Интернетом, будући да се заснива на истим принципима. Њена величина ће такође неминовно привући и многобројне “ненаменске” деструкције какве се дешавају, на пример, нехотичним ширењем вируса кроз мрежу, па се као најозбиљнији проблем успостављања ове мреже поставља управо безбедност и поузданост њеног функционисања. Планом је предвиђено да се до краја 2004.године у новој глобалној мрежи интелектуалне својине света успостави *VPN* са поузданим механизмима аутентификације. Међутим искуство са *WIPONet*-ом нам говори да је, у области заштите мреже, далеко лакше планирање од реализације.
- Угроженост права интелектуалне својине посредством информационог система.
Под овим подразумевамо кориштење рачунарске мреже и њених корисничких сервиса у циљу упада у официјелне организације које су надлежне за доделу права из домена интелектуалне својине.Ово се посебно односи на оне организације које своје продукционе (дневно оперативне) мреже, базе података и друге информатичке ресурсе држе на мрежи која није физички одвојена од Интернета. На тај начин ту се могу очекивати злонамерни упади са циљем комплетних уништења поднетих пријава за заштиту интелектуалних права или пак за промене датума приоритета што би изазвало комплексне правне последице. Тачно је и да је рачунарска база података (још увек – најчешће) само слика одговарајућих званичних (папирних) докумената који су у крајњој инстанци једини веродостојан доказ на суду.Међутим тренд који је прихваћен од стране већине земаља у свету је да се пријаве за заштиту интелектуалних права све више подносе електронским путем, што ће у будућности тежиште безбедности целокупног светског система заштите интелектуалне својине пребацивати на информатичке технологије.
- Угроженост информатичког интелектуалног права

Под овим се подразумева заштита инвентивних проналазака из домена информационо комуникационих технологија, технолошке области која се убрзано развија. У овој области је већ сконцентрисан огроман капитал због чега она има све већи значај за општи развој човечанства. Нови проналасци у области хардвера су се и до сада штитили патентом док је софтвер углавном штићен кроз механизам ауторског права (нижи ниво заштите од патента). Међутим у Америци се од раније могао патентирати “поступак” што је у ширем смислу софтвер а најновији трендови у свету иду ка експанзији патентирања софтвера. Последњих година у овај тренд се снажно укључио и *EPO* што је изазвало велике полемике.

Текући век ће према прогнозама футуролога бити век знања па се борба за премоћу свету све више пребацује на терен интелектуалне својине. Са друге стране схватајући то најразвијеније земље света све више улажу у интелектуални ресурс, чиме се борба за глобални престиж у свету преноси на терен научно-технолошког развоја. Ко у том домену оствари предност имаће шансу да обезбеди за себе економску, војну и политичку доминацију [12].

Описани систем интелектуалне својине у свету, који се успоставља, неизоставно се базира на информационо-комуникационим технологијама, па је питање заштите њиховог функционисања уједно и питање функционисања целокупног система.

5. Процедура за коришћење постојећег патента

Право на подношење пријаве, права из пријаве, као и право на патент или мали патент могу бити у целини или делимично предмет преноса права на основу уговора о преносу права, статусне промене носиоца права или подносиоца пријаве, као и наслеђивања, судске или административне одлуке.

Пренос права уписује се у одговарајући регистар надлежног органа, управа царина, тржишна инспекција, пореска управа, агенција за лекове и медицинска средства и туристичка инспекција, на захтев носиоца права, подносиоца пријаве или стицаоца права. Упис преноса права у одговарајући регистар надлежног органа, производи правно дејство према трећим лицима. На пример за упис преноса права лиценце за медицинско средство, лице које жели да постане корисник технологије се обраћа агенцији за лекове и медицинска средства.

О упису преноса права у одговарајући регистар надлежног органа доноси се посебно решење. На питања у вези са уговором о преносу права која нису уређена законом примењују се одредбе закона којим се уређују облигациони односи.

Уговором о преносу права подносилац пријаве или носилац права може пренети права из пријаве, као и права на патент или мали патент. Уговор о преносу права саставља се у писаној форми и нарочито садржи: датум закључења, име и презиме или пословно име уговорних страна, пребивалиште, боравиште или седиште уговорних страна, број пријаве или регистарски број признатог права, као и висину накнаде, ако је уговорена. Лиценца коришћења програма за цртање, AutoCad-a, кошта у просеку око 900/1000 еура, зависи од верзије. А њиховом сајту, www.autocad.com, постоји списак земаља у којим се може купити лиценца, а од постојања Pay pal-a, уплаћује се преко интернета.

Права из пријаве, као и право на патент или мали патент могу, са ограничењима или без њих, бити предмет уступања на основу уговора о лиценци.

Ако су више лица носиоци права на истом проналаску за закључивање уговора о лиценци потребан је пристанак свих, осим ако између њих није другачије уговорено.

Уговор о лиценци саставља се у писаној форми и нарочито садржи: датум закључења, име и презиме или пословно име уговорних страна, пребивалиште, боравиште или седиште уговорних страна, број пријаве или регистарски број признатог права, време трајања лиценце и обим лиценце. Уговор о лиценци уписује се у одговарајући регистар надлежног органа о јавним регистрима Републике Србије, http://www.pks.rs/40pravilnik_o_sadrzini_javnih_registara.pdf, на захтев носиоца права,

подносиоца пријаве или стицаоца права, на пример, софтверске лиценце, које су данас најчешће.

Поступак за упис преноса права, лиценце и залогe, покреће се писаним захтевом. Захтев садржи нарочито: регистарски број патента или малог патента или број пријаве; податке о носиоцу права или подносиоцу пријаве; назначење да се тражи упис преноса патента или малог патента или права из пријаве или назначење права чији се упис тражи.

Уз захтев подноси се и:

- Доказ о правном основу уписа који се тражи;
- Пуномоћје, ако се поступак за упис преноса права, лиценце или залогe покреће преко пуномоћника;
- Доказ о уплати таксе за решење о захтеву за упис преноса права, лиценце или залогe.

Једним захтевом може се тражити упис преноса права који се односи на више патената или малих патената или више пријава, под условом да су ранији носилац права и нови носилац права исти у сваком патенту или малом патенту или пријави и да су регистарски бројеви или бројеви пријава назначени у захтеву.

Ако захтев за упис преноса права, лиценце или залогe није уредан, надлежни орган ће писаним путем позвати подносиоца захтева да исти уреди у року од два месеца од дана пријема позива. На образложени захтев подносиоца захтева за упис преноса права, лиценце или залогe, уз који се доставља доказ о уплати прописане таксе, надлежни орган ће продужити рок за време које сматра оправданим, али не дуже од два месеца.

Ако подносилац захтева у остављеном року не поступи по позиву, надлежни орган ће захтев за упис преноса права, лиценце или залогe закључком одбацити. Ако је захтев за упис преноса права, лиценце или залогe уредан, надлежни орган испитује да ли правни основ на коме се тај захтев заснива испуњава законом прописане услове за упис преноса права, лиценце или залогe.

Ако нема правног основа за упис преноса права, лиценце или залогe или ако се подаци из захтева не слажу са подацима у регистрима, надлежни орган ће писаним путем обавестити подносиоца захтева о разлозима због којих се упис не може извршити и позваће га да се у року од два месеца од дана пријема позива изјасни о тим разлозима.

Надлежни орган ће решењем одбити захтев за упис преноса права, лиценце или залогe ако се подносилац захтева у остављеном року не изјасни о разлозима због којих се упис не може одобрити или се изјасни, а надлежни орган и даље сматра да се упис не може одобрити.

Уговор о трансферу технологија, дат у Прилогу 1. као овог завршног рада, описује конкретну комуникацију обе стране, и фирму која даје лиценцу и фирму која је преузима, али и комуникацију за судско правне послове.

Слободно коришћење патента без дозволе

Предмет проналаска који се штити патентом:

- Нов производ (уређај, супстанца, композиција, биолошки материјал)
- Нов поступак (поступак за производњу и радни поступак)

Проналасцима се не сматрају:

- Открића, научне теорије и математичке методе
- Естетске креације
- Планови, правила и поступци за обављање интелектуалних делатности, за играње игара или за обављање послова
- Рачунарски програми
- Приказивање информација
- Људско тело у било којем стадијуму формирања или развоја, као и откриће неког од његових елемената

Патентом не могу бити заштићени:

- Проналасци чија би комерцијална употреба била противна јавном поретку или моралу, нарочито:
 - Поступци клонирања људских бића
 - Поступци измене генетског састава људских матичних ћелија
 - Поступци коришћења људског ембриона у индустријске или комерцијалне сврхе
 - Поступци измене генетског састава животиња који би вероватно проузроковали њихову патњу без икакве битне медицинске користи за човека или животињу, као и животиње које су резултат таквих поступака.
- Проналасци медицинског поступка (терапијског, хируршког или дијагностичког) који се примењују непосредно на живом људском или животињском организму, осим проналазака који се односе на производе, материје или смесе који се употребљавају при том поступку. Дозвољено је патентирање проналазака медицинске опреме, помагала, инструмената и лекова.
- Проналасци који се односе на биљне сорте или животињске расе, као и на биолошки поступак за добијање биљке или животиње, осим биотехнолошког

поступка који се односи на биљку или животињу ако техничка изводљивост проналаска није ограничена на одређену биљну сорту или животињску расу.

Пример коришћења лиценце

Србија је захваљујући пројекту, <http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/3779-novi-sistem-za-izradu-karata-i-prostorno-planiranj.html>, од 16 милиона евра добила право на лиценцу најсавременије технологије за прикупљање и обраду геоинформационих података. Како је речено на представљању пројекта у Републичком геодетском заводу, ажурне информације потребне су за разне области - легализацију објеката, пољопривредно панирање, али и што ефикаснију борбу са пожарима и поплавама. Србија ће то моћи да унапреди применом IGIS, www.igis.com, система, који су израдили Национални географски институт Француске (IGN, <http://www.ign.com>) и огранак европског концерна EADS, www.eads.com, за свемирске технологије ASTRIUM, <http://www.astrium.eads.net>.

Овај трансфер технологије један је од првих резултата Споразума о стратешком партнерству између Србије и Француске.

Од укупног износа 11 милиона евра је билатерални повољни кредит Дирекције за инвестиције француске владе, а пет милиона евра је издвојио Републички геодетски завод. Пројекат подразумева трансфер технологије, опрему који користи француски географски институт, обуку запослених и техничку подршку.

Пројекат омогућава израду карата, управљање пољопривредним ресурсима, ефикасније суочавање са природним катастрофама, унапређење просторних планова. Овај систем омогућава комбиновање сателитских снимака са постојећим картама и другим подацима, на пример о засађеним културама, изграђеним објектима, тако да се добијају прецизни подаци који се могу користити за различите намене.

За сада су урађени пилот пројекти обраде података на мањим површинама, на основу којих ће се обрадити цела Србија. Као пример је наведена пољопривреда, где се сателитски снимци комбинују са подацима о засађеним културама и другим информацијама. За допуну географских информација најпогоднији су орто фото снимци, који се раде из авиона и садрже прецизне географске референце, тако да се са потпуном тачношћу уклапају у мапе, наводе у Републичком геодетском заводу.

Цела планета је покривена сателитским снимцима, али уз сарадњу са француским фирмама Србија ће моћи лакше него раније да их добије, будући да сопствене нема, навели су они. Поред тога, биће могуће да тражи да се ураде снимци по потреби у ванредним ситуацијама ради брже реакције.

Међу практичне примене геоинформационог система су урбанистички планови, пољопривреда, заштита животне средине, праћење кретања поплавних таласа и позара, као и боље процене ђубрива које је потребно за одређено подручје.

6. Закључак

Област ауторског и сродних права знатно је проширена и усложњена трендом технолошког развика у протеклих неколико деценија, који је омогућио нове начине и средства саопштавања и коришћења заштићених дела у светским размерама (сателит, кабл, Интернет и друго).

Коришћење дела посредством Интернета отвара нова питања из домена ауторског права на којим темама је интензивно ангажована Светска организација за интелектуалну својину, посебно имајући у виду да Интернет “уздрмава” правило територијалног важења права интелектуалне својине.

У Србији су лоцирани проблеми у досадашњем раду регистрованих колективних организација у сегментима ауторског и сродних права, где се у правном промету појављује у низу веома сложених односа са корисницима репертоара кога представљају, пре свега због следећих узрочника:

- Недостатка јавне свести али и едукације корисника о обавези плаћања ауторске накнаде за све облике коришћења ауторских дела и предмета сродних права која представљају тзв. „заштићени репертоар“ једне колективне организације;
- Питања међународног статуса и рада колективних организација (чињенице да колективна организација на основу уговора о реципрочном заступању репертоара, фактички може да заступа светски репертоар који се саопштава јавности на њеној територији деловања);
- Тумачења законског концепта „већине носилаца права“ код квалификовања оснивача колективне организације;
- Чињенице да код оснивања колективних организација, не постоји својински облик предузећа који одговара облику непрофитних колективних организација, и друго.

Поред постојећих проблема, један од видова оснажења система колективног остваривања ауторског и сродних права, јесте његово прилагођавање свим видовима *On Line* коришћења (Интернет).

Закони који се односе на интелектуалну својину и сродна питања су ажурирани, али је потребно урадити и додатне измене како би се у потпуности хармонизовали са ЕУ регулативом. У Србији веч постоји одређена група стручњака упознатих са питањима са којима се стратегија бави, што свакако није квантитативно и квалитативно довољно да се на жељени начин реализују обавезе. Ово указује да се база учесника мора ширити. Доношењем стратегије, коју Република Србије има, ствара се могућност боље координације активности везаних за интелектуалну својину.

7. Литература

- [1] Марић, В., Заштита интелектуалне својине: Заштита интелектуалне својине у Србији, Академика – Центар за истраживање креативне економије, Београд, 2013.
- [2] Мандић, В., Рашић, В., Јевтовић, Ј., Кнежевић, Т., Субашић, Л., Златић Шутић, Д., Методологија за управљање иновацијама, WBCInno пројекат, Универзитет у Крагујевцу, 2014.
- [3] Пак, Ј., Правна заштита базе података, 6. Научни скуп са међународним учешћем Синергија, Универзитет Сингидунум, универзитет@синергија.еду.ба, Бијељина, 2010.
- [4] Марковић, С. М., Ауторско право и сродна права, Правни факултет, Универзитет у Београду, 1999.
- [5] The Implementation and application of Directive 96/9/EC of the legal protection of databases, Study, Nautadutilh, Final Report, 30. 09.2002 (доступно на: http://ec.europa.eu/internal_market/Copyright), 2002.
- [6] DG Internal market and services working paper, First evaluation of directive 96/9/EC on the legal protection of database (доступно на: http://ec.europa.eu/internal_market), 2005.
- [7] Databases Directive raises questions, Single Market News Article, 40/2006 (доступно на: http://ec.europa.eu/internal_market/Copyright), 2006.
- [8] Мр Рудић-Димић, Љ., Заштита интелектуалне својине на интернету - предности колективног остваривања ауторског и сродних права, Завод за интелектуалну својину, Београд, 2007.
- [9] dr Ficsor, M., Collective Management of Copyright and Related Rights, WIPO Publication no 855(E), 2002.
- [10] „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08 и 16/11), На основу члана 45. став 1. Закона о Влади, Стратегија развоја интелектуалне својине за период од 2011. до 2015. године, Београд, 2011.
- [11] Трифковић, С., Сенке интернета, Издавач: Новинско-издавачки центар Војска, Београд 2003.

[12] Трифковић, С., Глобална рачунарска мрежа интелектуалне својине у свету Завод за интелектуалну својину, Београд, 2007.

[13] <http://itclusterserbia.com/>, приступљено 09.06.2014.

Прилог 1. Пример уговора о трансферу технологије

У овом делу рада је дат пример уговора о трансферу технологије. Уговор о трансферу технологије се закључује између даваоца технологије и стицаоца исте, и потребно је да обухвати све могуће процесе у одређеном временском периоду који су карактеристични за давање/узимање одређеног технолошког средства. Уговор о трансферу технологија треба да буде разумљив и јасан, како за обе стране, тако и за судско правне послове. Један од примера уговора са члановима је дат у овом примеру, и преузет је са сајта Привредне коморе Србије, www.pks.rs.

Уговор закључен _____ године између:

Компаније _____ из _____, адреса _____, коју заступа директор _____ (у даљем тексту: Давалац технологије) и

Привредног друштва _____ из _____, улица и број _____, мат. број _____, ПИБ _____, које заступа директор _____ (у даљем тексту: Стицалац технологије)

Члан 1.

Овим уговором Давалац технологије уступа Стицаоцу следећу заштићену (патентирану) технологију _____, патентирану у _____ под бројем _____ дана _____ године, као и техничко знање и искуство које ће Стицаоцу помоћи у успешнијем искоришћавању технологије уступљене овим уговором.

Члан 2.

Закључењем овог уговора Стицалац технологије стиче права делимичног економског искоришћавања предмета уговора – технологије Даваоца специфициране у члану 1. овог уговора, а за уступљена права обавезује се да Даваоцу плаћа уговорену накнаду.

Члан 3.

Економским искоришћавањем технологије, у смислу овог уговора, сматра се право производње и стављања у промет производа _____, израђених према уступљеним правима на предмету уговора – технологији Даваоца.

Члан 4.

Закључењем овог уговора Стицалац технологије стиче право неискључивог искоришћавања технологије Даваоца.

Остала права, мимо права пренетих на Стицаоца овим уговором, задржава Давалац технологије.

Члан 5.

Стицалац технологије се обавезује да предмет уговора искоришћава под условима, на начин и у границама утврђеним овим уговором и домаћим позитивним законодавством.

Члан 6.

Економско искоришћавање технологије уступљене овим уговором Стицалац технологије може вршити у оквиру својих делатности уписаних код надлежне Агенције за привредне регистре.

Члан 7.

Технологију уступљену овим уговором Стицалац може искоришћавати на територији _____.

Члан 8.

Давалац технологије има право да привремено уступа на искоришћавање привредним друштвима у Републици Србији поједине делове технологије из члана 1. овог уговора, у времену када њих не искоришћава Стицалац технологије.

Члан 9.

Стицалац технологије може уговором закљученим на одређено време пренети право искоришћавања технологије која је предмет овог уговора другом привредном друштву које послује на територији Србије, на основу писмене сагласности Даваоца технологије и уз накнаду.

Члан 10.

Закључењем уговора из претходног члана не успоставља се непосредан правни однос између Даваоца технологије и другог привредног друштва коме је Стицалац пренео право искоришћавања технологије на одређено време.

Члан 11.

Изузетно од одредаба претходног члана, Давалац технологије је овлашћен, у циљу својих доспелих потраживања накнаде од Стицаоца технологије, да од другог привредног друштва коме је Стицалац привремено уступио искоришћавање технологије непосредно захтева исплату износа који је он на име накнаде требало да исплати Стицаоцу технологије.

Члан 12.

Овај уговор се закључује на ____ година, рачунајући од дана када Давалац технологије преда на коришћење Стицаоцу предмет уговора.

Члан 13.

Ако по истеку рока из претходног члана Стицалац технологије настави са искоришћавањем предмета уговора, а Давалац технологије се не успротиви у писменој форми таквом искоришћавању, сматра се да су уговорне стране закључиле нов уговор о трансферу технологије и то на неодређено време, према условима регулисаним овим уговором.

Члан 14.

Исте ефекте закључења уговора о трансферу технологије на неодређено време који настану продужењем искоришћавања технологије, у складу с претходним чланом, изазива чињеница настављања плаћања накнаде по престанку овог уговора, уколико Давалац технологије настави да прима ту накнаду.

Члан 15.

Давалац технологије се обавезује да предмет уговора преда на коришћење Стицаоцу технологије у року од ____ дана од дана закључења овог уговора, а најкасније до _____ године.

Ако Давалац технологије не испуни уговорну обавезу из претходног става ни после ____ дана од добијања писмене опомене друге уговорне стране, Стицалац технологије има право једностраног раскида овог уговора.

Члан 16.

У року утврђеном у претходном члану Давалац технологије је дужан да Стицаоцу преда техничку документацију која је неопходна за економско искоришћавање предмета уговора.

Списак техничке документације чини саставни део овог уговора.

Члан 17.

Давалац технологије гарантује Стицаоцу да права у вези са искоришћавањем технологије која је предмет овог уговора искључиво њему припадају, да она нису оптерећена, нити ограничена правима трећих лица.

Члан 18.

Давалац технологије се обавезује да ће Стицаоцу пружити сваку заштиту од евентуалних правних претензија трећих лица на предмет овог уговора.

Члан 19.

Давалац технологије се обавезује да ће током трајања овог уговора Стицаоцу технологије, на његов писмени захтев, пружити стручну помоћ која је неопходна за успешно искоришћавање предмета уговора.

Стручна помоћ, у смислу претходног става, нарочито се односи на обавезу Даваоца технологије да Стицаоцу даје техничка упутства и обавештења потребна за успешну експлоатацију технологије која је предмет овог уговора, тако да Стицалац може у искоришћавању технологије остварити очекиване производне и економске резултате.

Члан 20.

У оквиру пружања стручне помоћи, Давалац технологије се обавезује да прими на обуку у својим погонима у _____ техничко особље Стицаоца технологије.

Члан 21.

Давалац технологије се обавезује да на стручну обуку прими највише ____ инжењера и ____ техничара и осталих радника.

Стручна обука код даваоца технологије може трајати најдуже ____ дана.

Члан 22.

Стручну помоћ Давалац технологије реализоваће и упућивањем својих стручних кадрова на рад у погонима Стицаоца технологије у трајању од ____ месеца по примопредаји предмета овог уговора.

За каснија упућивања стручњака Даваоца технологије током трајања овог уговора потребан је писмени захтев Стицаоца технологије.

Члан 23.

Питања начина пријема и обуке Стицаоца технологије, броја стручњака Даваоца технологије и њиховог упућивања на рад у погоне Стицаоца технологије, програма обуке и стручне помоћи, као и друга питања од значаја за успешно искоришћавање уступљене технологије, биће предмет анекса овом уговору који ће уговорне стране закључити најкасније у року од ____ дана од примопредаје предмета уговора.

Члан 24.

Закључењем овог уговора Давалац технологије гарантује Стицаоцу да технологија која је предмет овог уговора има сва техничка својства која су ближе описана у техничкој документацији коју му је предао заједно са технологијом.

Члан 25.

Давалац технологије посебно гарантује техничку изводљивост предмета овог уговора.

Техничка изводљивост предмета уговора остварује се у техничком поступку који је објашњен у техничкој документацији која прати технологију даваоца.

Члан 26.

Давалац технологије гарантује њену техничку употребљивост.

Гаранцијом из претходног става Давалац технологије јемчи Стицаоцу да ће применом прописаних техничких и технолошких поступака моћи да произведе производе задовољавајућег квалитета који се могу пласирати на тржишту.

Члан 27.

Гаранцијом техничке употребљивости предмета уговора Давалац технологије не гарантује Стицаоцу и његову комерцијалну употребљивост и очекиване економске (комерцијалне) ефекте.

Ризик комерцијалне употребљивости предмета уговора искључиво сноси Стицалац технологије.

Члан 28.

Давалац технологије гарантује Стицаоцу мирно и несметано искоришћавање технологије за све време трајања овог уговора.

Он јемчи Стицаоцу технологије да право искоришћавања технологије која је предмет овог уговора у моменту закључења уговора припада искључиво њему, односно да на предмету уговора не постоје терети, нити ограничења у корист трећих лица.

Члан 29.

Давалац технологије дужан је да се уздржи од сваког узнемиравања Стицаоца у вези са искоришћавањем технологије у границама овог уговора.

Он је, такође, дужан да Стицаоца штити од претензија и узнемиравања трећих лица током трајања овог уговора.

Члан 30.

Заштити Стицаоцу технологије, у смислу претходног члана, Давалац технологије пружиће како од радњи трећих лица које онемогућавају искоришћавање уступљене технологије, тако и од радњи којима се отежава то искоришћавање и којима се угрожава економичност искоришћавања технологије која је предмет овог уговора.

Члан 31.

Заштиту Стицаоца технологије од евентуалних претензија трећих лица Давалац технологије ће вршити подизањем тужбе због недозвољене употребе предмета уговора.

Члан 32.

У циљу заштите Стицаоца лиценце, у смислу претходних одредаба уговора, уговорне стране су сагласне да се међусобно обавештавају о свакој повреди или претензији на права Стицаоца технологије која му је Давалац уступио овим уговором, без одлагања.

Члан 33.

Стицалац технологије је обавезан да предмет уговора искоришћава у складу с његовим производним могућностима.

Он је дужан да се стара да квалитетом производа које производи у својим погонима технологијом уступљеном овим уговором достигне квалитет који Давалац технологије у својим погонима у _____, односно да битније не наруши тај квалитет.

Члан 34.

У случају да Стицалац технологије не постигне квалитет својих производа у складу са одредбама претходног члана или ако битније угрози тај квалитет, Давалац технологије му може наложити да одложи пласман својих производа док не постигне задовољавајући квалитет.

Члан 35.

Стицалац технологије се обавезује да Даваоцу технологије плаћа накнаду у износу и на начин прописан овим уговором.

Паушални део накнаде у износу од _____ евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, Стицалац технологије се обавезује да исплати Даваоцу на рачун број _____ код _____ банке, у року од _____ дана од дана извршене примопредаје технологије која је предмет овог уговора и припадајуће техничке документације.

Члан 36.

Остатак накнаде Стицалац технологије исплаћиваће Даваоцу на основу извршених обрачуна, у зависности од обима искоришћавања уступљене технологије.

Накнада по наведеном основу (варијабилна накнада) износи ____% од нето промета који Стицалац технологије оствари пласманом производа произведених уступљеном технологијом.

Члан 37.

Обрачун накнаде по основу промета производа Стицалац технологије вршиће полугодишње, с тим што ће припадајуће износе накнаде исплаћивати даваоцу технологије у року од _____ дана од извршеног обрачуна.

Члан 38.

Ради лакшег обрачуна, Стицалац технологије се обавезује да води потпуну и уредну евиденцију производа произведених искоришћавањем технологије која је предмет овог уговора.

Производе, у смислу претходног става, Стицалац технологије означаваће редним бројем и годином производње.

Члан 39.

Уз полугодишњи обрачун накнаде, Стицалац технологије се обавезује да ће Даваоцу технологије достављати извештај о обиму искоришћавања предметне технологије.

Давалац технологије има право да у свако доба, путем својих или неутралних стручњака, изврши преглед и контролу извештаја из претходног става и полугодишњих обрачуна накнаде.

Члан 40.

Ако се током извршења овог уговора покаже да је накнада очигледно несразмерна приходу који Стицалац технологије остварује продајом робе произведене уступљеном технологијом, заинтересована страна може захтевати измену уговорене накнаде.

Члан 41.

Заинтересована страна, у смислу претходног члана, може бити Давалац или Стицалац технологије.

Ако је накнада несразмерно мала у односу на остварени приход, као заинтересовано лице појавиће се Давалац технологије, са захтевом за повећање накнаде.

Супротно, ако је накнада несразмерно велика у односу на остварени приход, као заинтересовано лице појавиће се Стицалац технологије, са захтевом за смањење уговорене накнаде.

Члан 42.

Код измене уговорене накнаде примениће се правила о измени уговора због промењених околности прописана Законом о облигационим односима.

Члан 43.

Стицалац технологије није дужан да плати посебну накнаду Даваоцу технологије за стручну помоћ коју му пружа током увођења у процес производње према уступљеној технологији.

Таква почетна стручна помоћ даваоца саставни је део његових редовних уговорених обавеза и она је укалкулисана у уговорену накнаду.

Члан 44.

Ако захтев Стицаоца технологије за пружање стручне помоћи од стране даваоца, после увођења процеса производње по уступљеној технологији, превазилази границе стандардног (уобичајеног) пружања стручне помоћи, уговорне стране су сагласне да за ванредно пружену стручну помоћ Давалац технологије има право на посебну накнаду.

Врста и обим ванредне стручне помоћи у смислу претходног става, као и висина посебне накнаде биће регулисани анексом овом уговору, који ће уговорне стране закључити у писменој форми.

Члан 45.

Стицалац технологије је дужан да чува као пословну тајну садржај и предмет технологије која му је уступљена овим уговором, техничку документацију и остале податке и

документа која за Даваоца технологије представљају пословну тајну, на шта је он писмено упозорио Стицаоца технологије.

Члан 46.

Дужност чувања пословне тајне за Стицаоца технологије траје за време трајања овог уговора и ____ године по његовом престанку.

Због повреде пословне тајне од стране Стицаоца технологије, Давалац технологије је овлашћен да једнострано раскине овај уговор и да захтева накнаду претрпљене штете.

Члан 47.

Давалац технологије се обавезује да Стицаоца обавештава о свим накнадним побољшањима и усавршавањима технологије коју му је уступио на искоришћавање овим уговором.

Дужност из претходног става постоји за све време важења овог уговора.

Члан 48.

Стицалац технологије се обавезује да ће применити сва побољшања и усавршавања технологије, у смислу претходног члана, ако се увери да ће се тиме предмет уговора успешније и економичније искоришћавати.

Члан 49.

Уговорне стране су сагласне да обавеза Стицаоца усмерена на економско искоришћавање уступљене технологије престаје у случају ако се покаже да је Даваочева технологија неприменљива у условима производње у погонима Стицаоца, као и у случају ако искоришћавање те технологије постане економски неисплативо.

Члан 50.

Применљивост и економску исплативост уступљене технологије, у смислу претходног члана, заједнички утврђују уговорне стране, на предлог Стицаоца технологије, полазећи од стања технике и тржишних услова важећих у тренутку када се отвори питање даљег искоришћавања предметне технологије.

Члан 51.

Ако током важења овог уговора уступљена технологија буде превазиђена, односно ако због техничког напретка њена примена постане економски неисплатива или ако уопште постане неупотребљива, уговорне стране су сагласне да престају све обавезе из уговора, са датумом који буду заједнички утврдиле.

Члан 52.

Права и обавезе уговорних страна престају истеком рока утврђеног у члану 12. овог уговора.

У истом члану уговора предвиђена је могућност прећутног обнављања овог уговора, у ком случају се сматра да је закључен нови уговор о трансферу технологије на неодређено време.

Члан 53.

У случају из претходног члана, уговор о трансферу технологије на неодређено време, који настане прећутним обнављањем овог уговора, може престати отказом било које уговорне стране.

Отказни рок, у смислу претходног става, износи три месеца.

Члан 54.

У случају стечаја или ликвидације Стицаоца технологије, Давалац технологије може једнострано раскинути овај уговор.

Члан 55.

Уговорна страна чијом кривицом буде раскинут овај уговор, дужна је да другој страни накнади проузроковану штету.

Члан 56.

У свему што није изричито регулисано овим уговором, примењиваће се одредбе Закона о облигационим односима којима је регулисан уговор о лиценци и општа правила уговорног права која се примењују у Републици Србији.

Члан 57.

Евентуални спор из овог уговора решаваће се мирним путем, у духу добре пословне сарадње.

Ако уговорне стране у томе не успеју, спор ће решавати стварно надлежан суд у _____.

Члан 58.

Овај уговор је сачињен у _____ истоветних примерака, по _____ примерка за обе уговорне стране.